UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

S. Caecilii Cypriani Carthaginiensis Episcopi, Totivs Africae Primatis Et Gloriosissimi Martyris Opera

Cyprianus, Thascius Caecilius <Heiliger>

Coloniae Agrippinae, 1617

Ad eundem Testim. liber tertius.

urn:nbn:de:hbz:466:1-80176

Visual Library

additur autem à Cypriano : ſeptem, *quod habere ipſe teſtatur* 70. *Aquilam & Theodotionem, & hodie habent Græci codic. Neque vero habet illud etiam Irenæus aduerſus hære. lib.* 4. *cap.* 66. *legens* : Exinanita eſt *quæ parit, tæduit, &c.*

110. inimicorum eorum] *Pro hac lectione* Ms. *vet. excu. & Remboldi, legit Eraſmus* : ſuorum; *priorem tamen genuinam eſſe conſtat, eo quod & Hieron. eam habeat, & græce ſit* αὐτῶν.

cap. 24 111. nec apud inferos remanſurus eſſet] *Hic ſubiungendum iuxta* Ms. *cod. & vet. excu. quod in fine præcedentis capitis præpoſtere poſitum erat teſtimonium, ex mendo codicis Kemboldi, hoc nempe* : In Pſalmo xxix. Domine reduxiſti ab inferno animam meam. item, &c. *quam lectionem malui, quod græce legatur* : ἀνήγαγες ἐξ ᾅδου. *Antea excuſi cap. præceden. legebant* : abſtraxiſti ab inferno, *Manut. & Morel. paulo poſt* : impoſuiſti ab inferis, *Ms.* reduxiſti ab inferis. *Primus autem hanc tranſpoſitionem peruerſam adnotauit Coſterius.*

112. quoniam Dominus auxiliatus eſt mihi] *Hoc quidem Manutius & Morelius, ſed Ms. noſtri & vet. excu. legunt* : auxiliator eſt mihi, *addentes* : eſt, *quod deſiderabatur in alijs excuſis.*

cap. 25 113. die tertio reſurgemus] *Recte primus adiecit Eraſmus vocem* : reſurgemus, *nam apud* 70. *legitur. Quum autem apud Oſee reperiatur hic locus, caſtigandus eſt hunc locum citans Tertullianus aduerſus Iudæos & legendum* : *Oſee, pro eo quod eſt. Eſaiam.*

114. & teſtificare populo] *Ms.* populum.

cap. 26 115. per genus] *Ita Manut. & Morel. pro eo quod erat corrupte* : & genus, *nam etiam Tertullia. libro aduerſus Iudæos legit* : ſecundum genus.

116. ſuppedaneum pedum meorum] *Etiam hic* Ms. ſcabellum, *prius tamen placet.*

117. zonam auream] *Hoc repoſui ex Ms. cum* Morel. *pro eo quod erat* : zona aurea, *quia phraſis eſt Cypriani.*

118. tingentes eos] *Ms.* baptizantes.

119. Ego ſum oſtium] *Ms.* ianua.

cap. 27 120. Qui dicto non audiens eſt in filium] *Ms.* qui in dicto inobediens eſt filio, *Græce vero & Latine apud Ioannem non aliud quam* : Qui incredulus eſt filio.

121. pacem his qui longe] *Omiſſam à Remboldo vocem* : his, *denuo adiecimus, nam habent Ms. & vet. excuſ.*

cap. 28 122. vt ſeparet populum ſuum] *Hoc reſtitui ex Ms. pro eo quod erat* : ſepararet.

123. & lætentur in iucunditate. Cantate Deo] *Hoc recens adiectum à Morel. & Manut. reperitur apud* 70. Ms. *interijciunt* : Dei, & *pro* : iter, *legunt* : viam.

124. patris orphanorum & iudicis viduarum] *Hoc quidem iuxta* 70. *editionem quæ hodie exſtat Manut. & Morel. ſed cum cæteris legunt Ms. & vet. excuſ.* patres & iudices.

125. qui in iram prouocant] *Sic Manutius, Morelius, vero* : qui in amaritudine prouocant. *Qui ſic vertit, videtur voluiſſe exprimere compoſitionem vocis græcæ* : παραπικραίνοντας. *Ms. & vet. excuſ. neutrum habent.*

126. exterminabis in omnibus gentibus] *Ms.* omnes gentes, *ſed prius habet Pſalmorum editio Græca & Latina.* Mirum *eſt autem quod legat* : exterminabis, *pro eo quod eſt* : κληρονομήσεις, *quæ vox hæreditare ſignificat & ita legitur vbique.*

127. punire nos] *Ms.* perdere; *ſed repugnat vox Græca.* βασανίσαι.

cap. 29 128. Quis annunciabit vobis] *Etiam repugnat lectio* 70. *illi quod legunt* : nunciauit.

129. hic inhabitabit] *Hoc ex* Ms. *nam frequens eſt hoc Cypriano.*

130. omnes patriæ gentium] *Retinuit vocem græcam* : πατρίαι. *quod alibi adnotauit Eraſmus.*

131. Auferte portas principes veſtras & extollimini] *Ms. vbique* : Tollite, &c & eleuamini.

132. rex claritatis] *Iidem bis* : rex gloriæ, *prius vſitatum eſt Cypriano pro gloria. Item* : ſermo, *pro* : verbo, *quare placet vulgata lectio* : ſermonem bonum, *præſertim quum ſic legat & Tertull.*

133. ſcriptoris acute ſcribentis] *Ms. cum vulgatis Latinis exemplaribus* : ſcribe velociter ſcribentis. *Morel. etiam legit* : velociter, *vtrumque tamen ſignificat vox græca* : ὀξύ.

134. Accingere enſe tuo ſuper femur tuum, potentiſſime, &c.] *Ms.* enſem tuum, *vtrumque etiam Tertull. li.* 3. *aduerſus Marcio. Vbi tamen ſic legit* : potens tempeſtiuitate tua & pulchritudine tua, & *rurſum* : Et extende & proſperare, & regna. *Vbi ad verbum expreſſit quod Græce eſt* : ὡραιότητι. *Atqui pro* : decori, *legunt* Ms. decoris, & *pro* : manſuetudinem, *habent* : lenitatem.

135. Dominus regnauit] *Hoc ex Ms. & vet excuſ. pro eo quod erat* : regnabit, *nam illud &* 70. *legunt. & Tertull. lib. de Reſur. carn. Ex ijſdem ſubſtitui cum* 70. aſtitit, *pro eo quod erat* : Aſſiſtit, & *ſuppleuimus quod deerat* : amicta eſt varietate.

136. Item in Pſalmo 73.] *Etiam hunc locum ex* Ms. *caſtigauimus pro eo quod corrupte erat* : 72.

137. Oculi autem eius erant] *Negligentia operarum apud Manutium & Morelium irrepſerat* : erunt, *Legimus autem cum* Ms. *phraſi Cyprianica vſitatiſſima* : veſtem aſperſam, & : byſſinum album & mundum, *iuxta quod Græce eſt* : βύσσινον λευκὸν καὶ καθαρὸν, *Prius excuſ. non habebant* : album.

138. paſturus eſt in virga ferrea] M*anuſcripti* : paſciturus.

139. & ſegregabit eos] M*s.* eas, *elegantius quidem, ſed repugnant Græci & Latini codices, ſupra quoque Cyprianus de Opere & Elemoſynis, & lib. ſeq. cap.* 1.

Finis libri ſecundi.

TESTIMONIVM AD QVIRINVM LIBER III.

Præfatio.

CYPRIANVS QVIRINO FIlio Salutem.

PRo fide ac deuotione tua quam Domino Deo exhibes, fili chariſſime, petiſti vt ad inſtruendum te, excerperem de ſcripturis ſanctis quædam capitula ad religioſam ſectæ noſtræ diſciplinam pertinentia: lectionis diuinæ ſuccinctam diligentiam quærens, vt animus Deo deditus, non longis aut multis librorum voluminibus fatigetur, ſed eruditus breuiario præceptorum cœleſtium, habeat ad fouendam memoriam ſuam ſalubre & grande compendium. Et quia tibi plenum dilectionis obſequium debeo, feci quod petiſti; vt laborarem ſemel, ne tu ſemper laborares. Quantum potuit itaque mediocritas noſtra complecti, collecta ſunt à me quædam præcepta dominica & magiſteria diuina, quæ eſſe facilia & vtilia legentibus poſſint, dum in breuiarium pauca digeſta, & velociter perleguntur, & frequenter iterantur. Opto te fili chariſſime ſemper bene valere.

CAPITVLA LIBRI TERTII.

1 De bono operis & miſericordiæ.
2 In opere & eleemoſynis, etiam ſi per mediocritatem minus fiat ipſam voluntatem ſatis eſſe.
3 Agapen & dilectionem fraternam religioſe & firmiter exercendam.
4 In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit.
5 Humilitatem & quietem in omnibus tenendam.
6 Bonos quoſque & iuſtos plus laborare, ſed tolerare debere quia probantur.
7 Non contriſtandum Spiritum ſanctum, quem accepimus.
8 Iracundiam vincendam eſſe, nec cogat delinquere.
9 Inuicem ſe fratres ſuſtinere debere.
10 In Deum ſolum fidendum, & in ipſo gloriandum.
11 Eum qui fidem conſecutus eſt, expoſito priore homine, cœleſtia tantum & ſpiritalia cogitare debere, nec attendere ad ſæculum cui iam renunciauit.
12 Non iurandum.
13 Non maledicendum.
14 Nunquam muſſitandum, ſed circa omnia quæ accidunt benedicendum Deum.
15 Ad hoc tentari homines à Deo vt probentur.
16 De bono martyrij.
17 Minora eſſe quæ in ſæculo patimur, quam ſit præmium quod promiſſum eſt.
18 Dilectioni Dei ac Chriſti nihil præponendum.
19 Voluntati non noſtræ, ſed Dei obtemperandum.
20 Fundamentum, & firmamentum ſpei, & fidei eſſe timorem.
21 Non temere de altero iudicandum.
22 Accepta iniuria remittendum & ignoſcendum.
23 Vicem malis non reddendam.
24 Non poſſe ad patrem perueniri, niſi per Chriſtum.
25 Ad regnum Dei, niſi baptizatus & renatus quis fuerit, peruenire non poſſe.
26 Parum eſſe baptizari & Euchariſtiam accipere, niſi quis factis & opere proficiat.
27 Baptizatum quoque gratiam perdere, quam conſecutus ſit, niſi innocentiam ſeruet.
28 Non poſſe in Eccleſia remitti ei, qui in Deum deliquerit.

29. De

29 De odio nominis ante prædictum.
30 Quod quis Deo vouerit, cito reddendum.
31 Eum qui non crediderit, iam iudicatum eſſe.
32 De bono virginitatis & continentiæ.
33 Nihil patrem iudicare, ſed filium: & patrem ab eo non honorificari, à quo non honorificetur filius.
34 Fidelem gentiliter viuere non oportere.
35 Deum ad hoc patientem eſſe, vt nos pœniteat peccati noſtri & reformemur.
36 Mulierem ornari ſæculariter non debere.
37 Fidelem non oportere ob alia delicta, niſi ob nomen ſolum puniri.
38 Seruum Dei innocentem eſſe debere, ne incidat in pœnam ſæcularem.
39 Datum nobis eſſe exemplum viuendi in Chriſto.
40 Non iactanter nec tumultuoſe operandum.
41 Inepte & ſcuriliter non loquendum.
42 Fidem in totum prodeſſe, & tantum nos poſſe, quantum credimus.
43 Poſſe eum ſtatim conſequi qui vere crediderit.
44 Fideles inter ſe diſceptantes, non debere gentilem iudicem experiri.
45 Spem futurorum eſſe, & ideo fidem circa ea quæ promiſſa ſunt, patientem eſſe debere.
46 Mulierem in Eccleſia tacere debere.
47 Delicto & merito noſtro fieri vt laboremus, nec Dei opem in omnibus ſentiamus.
48 Non fœnerandum.
49 Inimicos quoque diligendos.
50 Sacramentum fidei non eſſe profanandum.
51 Quod nemo in opere ſuo extolli debeat
52 Credendi vel non credendi libertatem in arbitrio poſitam.
53 Dei arcana perſpici non poſſe, & iccirco fidem noſtram ſimplicem eſſe debere.
54 Neminem ſine ſorde & ſine peccato eſſe.
55 Non hominibus, ſed Deo placendum.
56 Deum nihil latere ex his quæ geruntur.
57 Fidelem emendari & reſeruari.
58 Neminem contriſtari morte debere, cum ſit in viuendo labor & periculum, in moriendo pax & reſurgendi ſecuritas.
59 De idolis quæ gentiles deos putant.
60 Ciborum nimiam concupiſcentiam non appetendam.
61 Poſſidendi concupiſcentiam & pecuniam non appetendam.
62 Matrimonium cum gentilibus non iungendum.
63 Graue delictum eſſe fornicationis.
64 Quæ ſunt carnalia, quæ mortem pariant; & quæ ſpiritalia, quæ ad vitam ducant.
65 Omnia delicta in baptiſmo deponi.
66 Diſciplinam Dei in eccleſtiaſticis præceptis obſeruandam.
67 Prædictum, quod diſciplinam ſanam aſpernaturi eſſent.
68 Recedendum ab eo qui inordinate, & contra diſciplinam viuat.
69 Non in ſapientia mundi, nec in eloquentia eſſe regnum Dei, ſed in fide crucis, & virtute conuerſationis.
70 Parentibus obſequendum.
71 Patres quoque aſperos circa filios eſſe non oportere.
72 Seruos cum crediderint, plus dominis carnalibus ſeruire debere.
73 Item dominos mitiores eſſe debere.
74 Viduas probatas quaſque honorandas.
75 Suorum, & maxime fidelium, curam plus vnumquemque habere debere.
76 Maiorem natu non temere accuſandum.
77 Peccantem publice obiurgandum.
78 Cum hæreticis non loquendum.
79 Innocentiam fidenter petere, & impetrare.
80 Nihil licere diabolo in hominem, niſi Deus permiſerit.
81 Mercedem mercenario cito reddendam.
82 Non augurandum.
83 Cirrum in capite non habendum.
84 Barbam non vellendam.
85 Surgendum, cum epiſcopus aut presbyter veniat.
86 Schiſma non faciendum, etiam ſi in vna fide, & in eadem traditione permaneat qui recedit.
87 Fideles ſimplices cum prudentia eſſe debere.
88 Fratrem non circumueniendum.
89 Subito venire finem mundi.
90 Vxorem à viro non recedere, aut ſi receſſerit, innuptam manere.
91 Tantum vnumquemque tentari, quantum poteſt ſuſtinere.
92 Non quidquid licet eſſe faciendum.
93 Prædictum quod hæreſes futuræ eſſent.
94 Cum timore & honore Euchariſtiam accipiendam.
95 Bonis * conueniendum, malos autem vitandos. * conuiuendum.
96 Factis, ne verbis operandum.
97 Et ad fidem & ad conſecutionem properandum.
98 Catechumenum peccare iam non debere.
99 Iudicium ſecundum tempora futurum, æquitatis ante legem, vel legis poſt Moyſen.
100 Gratiam Dei gratuitam eſſe debere.
101 Spiritum ſanctum in igne frequenter apparuiſſe.
102 Correptionem bonos quoſque libenter audire debere.
103 A multiloquentia temperandum.
104 Non mentiendum.
105 Frequenter emendandos qui delinquunt in domeſtico miniſterio.
106 Iniuria accepta patientiam tenendam, & vltionem Deo relinquendam.
107 Non detrahendum.
108 Non eſſe proximo inſidiandum.
109 Infirmos viſitandos.
110 Suſurrones maledictos eſſe.
111 Sacrificia malorum acceptabilia non eſſe.
112 Grauius iudicari de his qui in ſæculo plus habuerint poteſtatis.
113 Viduam & pupillos protegi oportere.
114 Dum in carne eſt quis, exomologeſin facere debere.
115 Adulationem pernicioſam eſſe.
116 Plus ab eo diligi Deum, cui in baptiſmo plura peccata dimittuntur.
117 Fortem congreſſionem eſſe aduerſus diabolum, & ideo fortiter nos ſtare debere, vt poſſimus vincere.
118 De antichriſto quod in homine veniat.
119 Graue fuiſſe iugum legis, quod à nobis abiectum eſt: & leue eſſe iugum domini, quod à nobis ſuſceptum eſt.
120 Orationibus inſiſtendum.

TESTIMONIORVM AD Quirinum Liber tertius.

CAPVT PRIMVM.

DE [1] bono operis & miſericordiæ; apud Eſaiam: *Exclama*, inquit, *in fortitudine, & noli parcere: ſicut tuba exalta vocem tuam, adnuncia plebi meæ peccata ipſorum, & domui*

Iacob facinora eorum. Me de die in diem quærunt, & cognoſcere vias meas concupiſcunt, quaſi plebs quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei non deſeruerit. Poſtulant me nunc iudicium iuſtum, & appropinquare Deo concupiſcunt, dicentes: Quid quia ieiunauimus & non vidiſti, humiliauimus animas noſtras, & non cognouiſti? In diebus enim ieiunij inueniuntur voluntates veſtræ: aut enim ſubiectos vobis ſubpungitis, aut ad iudicia & lites ieiunatis, aut proximos cæditis pugnis: vt quid mihi ieiunatis, vt hodie audiatur vox veſtra in clamore? [2] Non hoc ieiunium ego elegi, niſi humiliet homo animam ſuam. Et ſi contorſeris quaſi circulum collum tuum; & ſaccum & cinerem ſubſtraueris, nec ſic vocabitur ieiunium acceptum. Non tale ieiunium elegi, dicit Dominus: ſed ſolue omnem nodum iniuſtitiæ, reſolue ſuffocationes impotentium commerciorum. Dimitte quaſſatos in requiem, & omnem conſignationem iniuſtam diſſipa. Frange eſurienti panem tuum, & egenos ſine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum, veſti: & domeſticos ſeminis tui non deſpicies. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, & veſtimenta tua cito orientur. Et præibit ante te iuſtitia, & claritas Dei circumdabit te. Tunc exclamabis, & Deus exaudiet te. Dum adhuc loqueris dicet: ecce adſum. De hoc ipſo apud Iob: Conſeruaui egenum de manu potentis, & pupillo cui non erat adiutor, auxiliatus ſum. Os viduæ benedixit me, cum eſſem oculus cæcorum,
Iob 29
pes quoque claudorum ego eſſem, & inualidorum pater. De hoc
Tob. 2
ipſo apud Tobiam: Et dixi Tobiæ filio meo: Vade & adduc quemcunque pauperem inueneris ex fratribus noſtris, qui tamen in mente habeat Deum ex toto corde ſuo: hunc adduc [3] & manducabit pariter meum prandium hoc: Ecce ſuſtineo te fili donec
Tob. 4
venias. Item illic: Omnibus diebus vitæ tuæ fili, Deum in mente habe, & noli præterire præcepta eius. Iuſtitiam fac omnibus diebus vitæ tuæ, & noli ambulare viam iniquitatis: quoniam agente te ex veritate, erit reſpectus operum tuorum. Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem ab vllo paupere: ita fiet, vt nec à te auertatur facies Dei. Quomodo habueris fili, ſic fac. Si tibi fuerit copioſa ſubſtantia, plus ex illa fac eleemoſynam: ſi exiguum habueris, ex hoc ipſo exiguo communica. Et ne timueris, cum facis eleemoſynam, præmium bonum reponis tibi in diem neceſſitatis: quoniam eleemoſyna à morte liberat, & non patitur ire in tenebras. Munus bonum eſt eleemoſyna, omnibus qui faciunt
Prou. 19
eam coram ſummo Deo. De hoc ipſo apud Salomonem in
Prou. 28
parœmiis: Qui pauperi miſeretur, Deo fœnerat. Item illic: Qui dat pauperibus, nunquam indigebit. Qui autem auertit oculum
Prou. 15
ſuum, in multa penuria erit. Item illic: Eleemoſynis & fide pec-
Prou. 25
cata purgantur. Item illic: [4] Si eſurierit inimicus tuus ciba eum,
Rom. 12
& ſi ſitierit potabis eum: hoc enim faciens, carbones viuos ſuperfundes in caput eius. Item illic: Sicut aqua extinguit ignem, ſic
Ecclеſ. 3
Prou. 3
eleemoſyna extinguit peccatum. Apud eundem in Parœmijs; Ne dixeris, abi & reuertere, cras ego dabo, cum poſſis continuo bene
Prou. 21
facere: non enim ſcis quid contingat ſequenti die. Item illic: Qui obturat aures ſuas ne audiat imbecillum; & ipſe inuocabit Deum,
Prou. 20
& non erit qui exaudiat eum. Item illic: Qui conuerſatur ſine vituperatione in iuſtitia, beatos filios relinquit. Apud eundem
Eccleſ. 14
in Eccleſiaſtico: Fili ſi habes bene fac tecum, & Deo dignas
Ibid. 29
oblationes offer, memorare quoniam mors non tardat. Item illic: Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te orabit ab omni malo. De hoc ipſo in pſalmo 36. miſericordiam & poſteris prodeſſe: Iunior fui, etenim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem. Tota die miſeretur & fenerat, & ſemen eius in benedictione eſt. De hoc ipſo in pſalmo 40. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die malo liberabit illum Deus. Item in pſalmo 111. [5] Diſtribuit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manebit in ſæculum ſæculi. De hoc ipſo
Oſee 6
ipſo apud Oſee: [6] Miſericordiam volo magis quam ſacrificium, & agnitionem Dei pluſquam holocauſtomata. De hoc ipſo in
Matth. 5
euangelio κτ Matthæum: Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quia ipſi ſaturabuntur. Item illic: Beati miſericordes,
Matth. 6
quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Item illic: Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, vbi neque tinea, neque comeſtura exterminat, & vbi fures non effodiunt, & furantur. Vbi enim fuerit
Matth. 13
theſaurus tuus, illic erit & cor tuum. Item illic: Simile eſt regnum cœlorum homini negotianti quærenti [7] bonas margaritas: vbi autem inuenit pretioſam margaritam, abijt & vendidit omnia quæ
Ibid. 10
habuit, & emit illam. Etiam modicum opus prodeſſe. Item illic: Et qui potauerit vnum ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non peribit merces eius.
Matth. 5
Nemini negandam eleemoſynam. Item illic: Omnipoſcenti te da: & ab eo qui voluerit mutuari, [8] ne auerſatus fueris.
Matth. 19
Item illic: Si vis ad vitam venire, ſerua mandata. Dicit ille quæ? dicit illi Ieſus. Non occides, non mœchaberis, non falſum teſtimoniũ dices. Honora patrem & matrem, & diliges proximum tibi tanquam te. Dicit illi iuuenis: Omnia iſta obſeruaui; quid adhuc mihi deeſt? dicit illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere
Ibidem 25
me. Item illic: Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo, tunc ſedebit in throno claritatis ſuæ, & colligentur ante eum omnes gentes. Et ſegregabit illos ab inuicem, quemadmodum paſtor ſegregat oues ab hœdis. Et ſtatuet oues ad dexteram ſuam, hœdos autem ad ſiniſtram. Tunc dicet rex eis qui ad dexteram ſuam ſunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare; ſitiui, & potaſtis me; hoſpes fui & adduxiſtis me; nudus, & texiſtis me; infirmatus ſum, & viſitaſtis: in carcere fui, & veniſtis ad me. Tunc reſpondebunt ei iuſti dicentes: Domine quando te vidimus eſurientem, & pauimus; ſitientem, & potauimus? Quando te vidimus hoſpitem, & adduximus; nudum, & veſtiuimus? Quando autem te vidimus infirmum, & in carcere; & venimus ad te? Et reſpondens rex dicet eis: Amen dico vobis, quamdiu feciſtis vni horum ex fratribus meis minimis, & mihi feciſtis. Tunc dicet illis, qui à ſiniſtris eius ſunt: Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare; ſitiui, & non potaſtis me; hoſpes fui, & non adduxiſtis me: nudus fui & non veſtiſtis me; infirmus, & in carcere, & non viſitaſtis me. Tunc reſpondebunt & ipſi dicentes: Domine quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi? Et reſpondebit illis: Amen dico vobis, quamdiu non feciſtis vni ex minimis his, neque mihi feciſtis. Et abibunt iſti in ambuſtionem æternam, iuſti
Luc. 11. & 12
autem in vitam æternam. De hoc ipſo in euangelio κτ Lucam: Res veſtras vendite, & date eleemoſynam. Item illic: Qui fecit quod eſt intus fecit & quod foris eſt. Verumtamen date eleemoſynam, & ecce vobis omnia ſunt munda. Item illic: Ecce di-
Ibid. 19
midium ex ſubſtantia mea do egenis, & ſi cui quid fraudaui, quadruplum reddo. Dixit autem Ieſus, quia ſalus hodie domui huic facta
2. Cor. 9
eſt, quoniam & ipſe filius eſt Abrahæ. De hoc ipſo ad Corinthios ſecunda: Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, vt ſit æqualitas ſicut ſcriptum eſt: Qui multum habuit, non abundauit:
2. Cor. 8
Exod. 16
& qui modicum, non indiguit. Item illic: Qui parce ſeminat, parce & metet. Et qui ſeminat in benedictione, de benedictione & metet. Vnuſquiſque autem ſicut corde propoſuit, non quaſi ex triſtitia, vel ex neceſſitate: hilarem enim datorem diligit Deus. Item
Pſalm. 3
illic: Sicut ſcriptum eſt: Diſtribuit, dedit pauperibus iuſtitia eius manet in æternum. Item illic: Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad edendum præſtabit: Et multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ, vt in omnibus locupletemini. Item illic: Adminiſtratio huius officii non tantum ſuppleuit ea quæ ſanctis deſunt; ſed abundauit per multam gratiarum actionem in Deum. De hoc ipſo in epiſto-
Ioan. 3
la Ioannis: Qui habuerit ſubſtantiam mundi, & viderit fratrem ſuum deſiderantem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo chari-
Luc. 14
tas Dei manet in illo? De hoc ipſo in euangelio κτ Lucam: Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres, neque vicinos, neque diuites, ne forte & illi reinuitent te & fiat tibi retributio. Sed cum facis epulum, voca pauperes, debiles, [9] cæcos & claudos, & beatus eris: quoniam non habent retribuere tibi, retribuetur autem tibi in reſurrectione iuſtorum.

2 In opere & eleemoſynis, etiam ſi per mediocrita-
1. Cor. 8
tem minus fiat, ipſam voluntatem ſatis eſſe; in epiſtola Pauli ad Corinthios ſecunda: Si voluntas prompta eſt, ſecundum quodcunque habuerit, [10] acceptabile eſt, non ſecundum quod non habuerit: neque ſit aliis refrigerium, vobis autem preſſura.

3 [11] Agapen & dilectionem fraternam religioſe &
Malach. 2
firmiter exercendam; apud Malachiam: Nonne Deus vnus condidit nos? Nonne pater vnus eſt omnium noſtrum? Quid
Ioan. 14
vtique dereliquiſtis vnuſquiſque fratrem ſuum? De hoc ipſo κτ Ioannem: Pacem vobis remitto, pacem meam do vobis. Item illic: Hoc eſt mandatum meum vt diligatis inuicem, quemadmodum dilexi vos. Maiorem hac charitatem nemo habet, quam vt ani-
Matth. 5
mam ſuam quis ponat pro amicis ſuis. Item illic: Beati pacifici,

Matthæi 18 *quoniam ipſi filij Dei vocabuntur.* Item illic: *Amen dico vobis quoniam ſi duobus ex vobis conuenerit in terra, de omni re quamcunque petieritis, continget vobis à patre meo qui in cœlis eſt. vbicunque enim fuerint duo aut tres collecti in nomine meo ego cum eis ſum.* De hoc ipſo ad Corinthios prima:
1.Cor.3 *Et ego quidem fratres non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus; quaſi infantibus in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam* [12] *dum enim adhuc puſilli eratis, non poteratis, ſed neque nunc poteſtis: adhuc enim eſtis carnales.* [13] *Vbi enim in vobis æmulatio & contentio & diſſenſiones, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis?* Item illic:
1.Cor.13 *Et ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Et ſi in cibos diſtribuero omnia mea, & ſi tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil proficio. Charitas magnanima eſt* [14] *charitas benigna eſt: charitas non æmulatur, charitas non agit perperam, non inflatur, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniuſtitiam, collætatur autem in veritate. Omnia diligit, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunquam excidet.* De hoc ipſo ad Galatas:
Gal.5 *Diliges proximum tibi tanquam te. Si autem mordetis, & incuſatis inuicem, videte ne conſumamini ab inuicem.* De hoc ipſo in epiſtola Ioannis:
1.Ioan.3 *In hoc apparent filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non eſt iuſtus, non eſt de Deo:* [15] *& qui non diligit fratrem ſuum. Qui enim fratrem ſuum odit, homicida eſt: & ſcitis quia omnis homicida non habet in ſe vitam æternam in ſe manentem.*
1.Ioan.4 Item illic: *Si quis dixerit quoniam diligit Deum, & fratrem ſuum odit mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?* De hoc ipſo in Actibus Apoſtolorum:
Act.4 *Turba autem eorum qui crediderant, anima ac mente vna agebant,* [16] *nec fuit inter illos diſcrimen vllum, nec quidquam ſuum iudicabant ex bonis quæ eis erant, ſed fuerunt illis omnia communia.* De hoc ipſo in euangelio
Matth.5 κατὰ Matthæum: *Si obtuleris munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque illic munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veni & offer munus tuum ad altare.* Item in epiſtola
1.Ioan.4 Ioannis: *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*
1.Ioan.2 Item illic: *Qui dicit ſe in luce eſſe & fratrem ſuum odit, mendax eſt, & in tenebris ambulat vſque adhuc.*

4 [17] In nullo gloriandum quando noſtrum nihil ſit; in euangelio κατὰ Ioannem:
Ioan.3 *Nemo poteſt quidquam accipere, niſi datum fuerit illi de cœlo,* Item in epiſtola Pauli ad Corinthios prima:
1.Cor.1 *Quid enim habes quod non acceperis? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Item in Βασιλείων
1.Reg.2 primo: *Nolite gloriari, neque loquamini excelſa, & non procedat magniloquentia ex ore veſtro: quia Deus ſcientiarum dominus.* Item illic: *Inualidus factus eſt arcus potentium & infirmi accincti ſunt virtute* [18] De hoc ipſo in Machabæis:
2.Mach.9 *Iuſtum eſt ſubditum Deo eſſe, & mortalem non paria Deo ſentire.* Item illic:
1.Mach.2 *Et verba viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius in ſtercora erit & in vermes, Hodie extolletur, & cras non inuenietur: quoniam conuerſus eſt in terram ſuam, & cogitatio eius periit.*

5 Humilitatem & quietem in omnibus tenendam; apud Eſaiam ſic dicit dominus Deus:
Eſaia 66 *Cœlum mihi thronus, & terra ſcabellum pedum meorum. Quam mihi ſedem ædificabitis, aut quis locus ad requiem mihi? Omnia enim iſta fecit manus mea, & ſunt mea omnia iſta. Et ſuper quem aſpiciam alium niſi ſuper humilem & quietum, & trementem ſermones meos?* De hoc ipſo in euangelio
Matth.5 κατὰ Matthæum: [19] *Beati mites, quoniam ipſi hæreditabunt terram.* De hoc ipſo κατὰ Lucam.
Luc.9 *Qui minimus erit in omnibus vobis, hic erit magnus.* Item illic:
Luc.18 *Qui ſe extollit, humiliabitur: & qui ſe humiliauerit, exaltabitur.* De hoc ipſo ad Romanos:
Rom.11 *Noli altum ſapere, ſed time Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat.* De hoc ipſo in pſalm.33. *Et humiles ſpiritu ſaluabit.* Item ad Romanos:
Ibidem 13 *Reddite omnibus quæ debentur: cui tributũ, tributũ: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quidquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis.* Item in euangelio κατὰ Matthæum:
Matth.23 *Diligunt primum recumbendi locum in cœnis, & primam ſeſſionem in ſynagogis, & ſalutationes in foro, &* [20] *vocari ab hominibus Rabbi. Vos autem ne vocaueritis rabbi: vnus eſt enim vobis magiſter.* Item in euangelio κατὰ Ioannem:
Ioan.13 *Non eſt ſeruus maior domino ſuo, neque apoſtolus maior in eo qui ſe miſit. Hæc ſcientes beati eritis, ſi ea feceritis.* Item in pſalmo 81. *Humilem & pauperem iuſtificate.*

6 Bonos quoſque & iuſtos plus laborare, ſed tolerare debere, quia probantur; apud Salomonem: [21] *Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis.* Item Eccleſ.27
in Pſalmo 50. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet.* Item in Pſalmo 33. *Proximus eſt Dominus contritis corde; & humiles ſpiritu ſaluabit.* Item illic: [22] *Multæ preſſuræ iuſtorum, ſed ex omnibus illis* * *liberauit eos Dominus.* De hoc ipſo apud Iob: *liberauit. Iob 1
Nudus exiui de vtero matris meæ, [23] *nudus etiam ibo ſub terram: Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum. In his omnibus quæ contigerunt ei, nihil peccauit Iob labiis ſuis in conſpectu Domini.* De hoc ipſo in euangelio κατὰ Matthæum: *Beati plangentes, quoniam ipſi conſolabuntur.* Matthæi 5
Item κατὰ Ioannem: *Hæc locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis, in ſæculo autem preſſuram habebitis. ſed fidite, quoniam ego vici mundum.* Ioan.10
De hoc ipſo ad Corinthios ſecunda: *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ, qui me colaphizet, vt non extollar. Propter quod ter Dominum rogaui, vt diſcederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.* 2.Cor.12
De hoc ipſo ad Romanos: *Gloriamur in ſpe claritatis Dei: non ſolum autem, ſed & gloriamur in preſſuris, ſcientes quoniam preſſura tolerantiam operatur, tolerantia autem probationem, probatio autem ſpem. Spes autem non confundit, quia dilectio Dei infuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Rom.5
De hoc ipſo κατὰ Matthæum: *Quã lata & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad interitum, & multi ſunt qui intrant per eam. Quam arcta & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitam & pauci ſunt qui eam inueniunt.* Matthæi 7
De hoc ipſo in Tobia: *Vbi ſunt iuſtitiæ tuæ? ecce quæ pateris.* Tob.2
[24] Item in ſapientia Salomonis: *In locis impiorum gemunt iuſti: in illorum autem perditionem abundabunt iuſti.*

7 Non contriſtandum Spiritum ſanctum, quem accepimus; apud Epheſios: *Nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis.* [25] *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia auferantur à vobis.* Epheſ.4

8 Iracundiam vincendam eſſe, ne cogat delinquere; apud Salomonem in Parœmijs: *Melior eſt vir patiens forti.* [26] *Qui enim iracundiam continet, melior eſt, quam qui vrbem capit.* Prou.16
Item illic: *Imprudens eadem die enunciat iram ſuam: abſcondit autem inhonorationem ſuam aſtutus.* Prou.12
De hoc ipſo ad Epheſios: *Iraſcimini & nolite peccare. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* Epheſ.4
Item in euangelio κατὰ Matthæum: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, non occides, qui autem occiderit reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia* [27] *omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio.* Matth.5

9 Inuicem ſe fratres ſuſtinere debere, ad Galatas, [28] *In contemplatione habentes vnuſquiſque, ne & vos tentemini. Alterutrum onera ſuſtinere, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Gal.6

10 In Deum ſolum fidendum, & in ipſo gloriandum eſſe, apud Hieremiam, *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, neque glorietur fortis in fortitudine ſua, neque glorietur diues in diuitiis ſuis: ſed in hoc glorietur qui gloriatur, intelligere & noſſe quoniam ego ſum Dominus, qui facio miſericordiam & iudicium & iuſtitiam ſuper terram: quoniam in his eſt voluntas mea, dicit Dominus.* Hier.9
De hoc ipſo in Pſalmo 54. *In Domino ſperaui, non timebo quid faciat mihi homo.* Item illic: *Non niſi ſoli Deo* * [29] Pſalm.55
ſubiecta eſt anima mea. Item in Pſalmo 117. *Non metuam quid faciat mihi homo, Dominus mihi auxiliator eſt.* Item illic: *Bonum eſt confidere in Dominum, quam fidere in homine. Bonum eſt ſperare in Dominum quam ſperare in principibus.* *ſubdita.
De hoc ipſo apud Danielem: *Reſponderunt autem Sidrac, Miſac, & Abdenago & dixerunt regi Nabuchodonoſor: Rex non opus eſt nobis de hoc verbo reſpondere tibi. Eſt enim Deus, cui nos ſeruimus, potens eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex liberabit nos. Et ſi non, notum ſit tibi, quia diis tuis non ſeruimus, & imaginem auream quam ſtatuiſti, non adoramus.* Dan.3
Item apud Hieremiam: *Maledictus homo qui ſpem habet in homine: & benedictus homo qui fidet in Domino,* [30] *& erit in Deo ſpes eius.* Hier.17
De hoc ipſo in Deuteronomio: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Deut.6
De hoc ipſo ad Romanos: *Et coluerunt & ſeruierunt creaturæ, relicto creatore, propter quod & tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ.* Rom.1
De hoc ipſo apud Ioannem: *Maior eſt qui in vobis eſt, quam qui in hoc mundo.* 1.Ioan.4

11 Eum qui fidem conſecutus eſt, expoſito priore

homine, cœleſtia tantum & ſpiritalia cogitare debere,
nec attendere ad ſæculum cui iam renunciauit; apud
Eſaia 53 Eſaiam: *Quærite Dominum, & cum inueneritis, inuocate eum.*
Cum autem appropinquauerit vobis, relinquat impius vias ſuas,
& vir facinoroſus cogitationes ſuas: & conuertatur ad Dominum,
& miſericordiam conſequetur; quia in multum remittet peccata
Ecclef.1 *veſtra.* De hoc ipſo apud Salomonem: *Vidi vniuerſa ope-*
ra quæ facta ſunt ſub ſole; & ecce omnia vanitas. De hoc ipſo
Exod.12 in Exodo: *Sic autem comedetis eum. Lumbi veſtri præcincti, &*
calciamenta veſtra in pedibus veſtris, & baculi veſtri in manibus
veſtris, & edetis eum feſtinanter: paſcha eſt enim domini. De
Matth. 6 hoc ipſo in euangelio κατὰ Matthæum: *Nolite cogitare*
dicentes, quid edemus, aut quid bibemus, aut quid veſtiemur?
hæc enim nationes inquirunt: ſcit autem pater veſter, quia horum
omnium indigetis. Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius
& omnia iſta apponentur vobis. Item illic: *Nolite cogitare in*
craſtinum: craſtinus enim dies ipſe cogitabit ſibi. Sufficit diei ma-
litia ſua. Item illic: [31] *Nemo retro attendens & ſuperponens*
Luc.12 *manum ſuam ſuper aratrum, aptus eſt regno Dei.* Item illic:
Aſpicite volatilia cœli, quoniam non ſeminant, neque metunt, ne-
que colligunt in horrea, & pater veſter cœleſtis paſcit illa. Nonne
Matth.6 *vos pluris eſtis illis?* De hoc ipſo κατὰ Lucam: *Sint lumbi ve-*
ſtri accincti, & lucernæ ardentes. Et vos ſimiles hominibus expe-
ctantibus dominum ſuum, quando veniat à nuptiis, vt cum ve-
nerit & pulſauerit, aperiant illi: Beati ſerui illi, quos adueniens
Matth.12 *dominus inuenerit vigilantes.* De hoc ipſo apud Matthæum:
Vulpes foueas habent, & volucres cœli diuerſoria: filius autem ho-
minis non habet vbi caput ſuum inclinet. Item illic *Qui non re-*
nunciat omnibus quæ ſunt eius non poteſt meus diſcipulus eſſe. De
1.Cor.6 hoc ipſo ad Corinthios prima: *Non eſtis veſtri, empti enim*
eſtis pretio magno, clarificate & portate Deum in corpore veſtro.
Item illic: *Tempus collectum: ſupereſt ergo vt & qui habent v-*
1. Cor. 7 *xores, quaſi non habentes ſint,* [32] *& qui plangunt, quaſi non plan-*
gentes; & qui gaudent, quaſi non gaudentes; & qui emunt, qua-
ſi non ementes; & qui poſſident, quaſi non poſſidentes; & qui hoc
mundo vtuntur, quaſi non vtantur. Præterit enim figura huius
Ibid.15 *mundi.* Item illic. *Primus homo de terræ limo, ſecundus homo*
de cœlo. Qualis ille è limo, tales & qui de limo, & qualis cœleſtis,
tales & cœleſtes. Quomodo portauimus imaginem eius qui de li-
mo eſt, portemus & imaginem eius qui de cœlo eſt. De hoc ipſo
Philip. 2 ad Philippenſes: *Omnes ſua quærunt, & non quæ ſunt Chriſti:*
Philip.3 *Quorum finis eſt interitus, quorum Deus venter eſt: & gloria in*
confuſionem eorum qui terrena ſapiunt. Noſtra autem conuerſatio
in cœlis eſt: vnde & ſaluatorem expectamus Dominum noſtrum
Ieſum Chriſtum, qui transformabit corpus humilitatis noſtræ con-
formatum corpori claritatis ſuæ. De hoc ipſo ad Galatas:
Gal.6 *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti*
per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. De hoc i-
 pſo ad Timotheum: *Nemo militans Deo obligat ſe moleſtijs*
2.Tim.2 *ſecularibus, vt poſſit placere ei cui ſe probauit.* [33] *Sed & ſi certaue-*
Coloſſ. 3 *rit quis, non coronabitur, niſi legitime pugnauerit.* De hoc ipſo
ad Colloſſenſes: *Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mun-*
di, quid tanquam viuentes in mundo vana ſectamini? Idem de
Coloſſ. 3 hoc ipſo: *Si conſurrexiſtis cũ Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi*
Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ
terrena ſunt. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum
Chriſto in Deo. Cum autem Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc
& vos cum eo apparebitis in gloria. De hoc ipſo ad Epheſios:
Epheſ.4 *Exponite prioris conuerſationis veterem hominem, qui corrumpitur*
ſecũdum concupiſcentias deceptionis. Innouamini autẽ ſpiritu ſen-
ſus veſtri, & induite nouum hominem, eum qui ſecundum Deum
conſtitutus eſt in iuſtitia, & ſanctitate & veritate. De hoc ipſo
1.Petri 2. in epiſtola Petri: *Quaſi* [34] *hoſpites, & peregrini abſtinete vos*
à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam: conuerſa-
tionem autem habentes inter gentes bonam, [35] *vt dum detrectant*
de vobis, quaſi de malignis, bona opera veſtra aſpicientes magnifi-
cent Deum. De hoc ipſo in epiſtola Ioannis: *Qui dicit ſe in*
Chriſto manere, debet quo modo ille ambulauit & ipſe ambulare.
1.Ioan.2 Item illic: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt.*
Si quis dilexerit mundum, non eſt charitas patris in illo, Quoniam
omne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcen-
tia oculorum, & ambitio ſæculi quæ non eſt à patre, ſed ex concu-
piſcentia ſæculi: & mundus tranſibit, & concupiſcentia eius. Qui
autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum, quo modo Deus
1.Cor.5 *manet in æternum.* Item in epiſtola Pauli ad Corinthios
prima: *Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut*
eſtis azymi. Nam & Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: Itaque
feſta celebremus non in fermento veteri, neque in fermento mali-
tiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.

12 Non iurandum, apud Salomonem: *Vir multum* Exod.23
iurans [36] *replebitur iniquitate, & non diſcedet à domo eius plaga:*
& ſi vane iurauerit, non iuſtificabitur. De hoc ipſo κατὰ Mat- Matthei 5
thæum: *Dico vobis* [37] *non iurare in totum. Si autem ſermo ve-*
ſter eſt, eſt, non, non. De hoc ipſo in Exodo: *Non accipies no-*
men Domini Dei tui in vanum. Exod.20

13 Non maledicendum, in Exodo: *Non maledices,* [38]
neque principi populi tui detraxeris. Item in pſalmo 33. *Quis* Exod.22
eſt homo qui vult vitam, & amat videre dies bonos? Contine lin-
guam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. De hoc
ipſo in Leuitico: *Et locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Pro-* Leuit. 24
duc eum, qui maledixerit, foras extra caſtra, & imponent omnes
qui audierunt manus ſuas ſuper caput eius, & lapidabit eum o-
mnis ſynagoga filiorum Iſraël. De hoc ipſo in epiſtola Pau-
li ad Epheſios: *Omnis ſermo malus de ore veſtro non procedat,* Epheſ.4.
ſed bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. De
hoc ipſo ad Romanos: *Benedicentes, & non maledicentes.* Rom.12
De hoc ipſo in euangelio κατὰ Matthæum: *Qui dixerit* Matthei 5
fratri ſuo fatue, reus erit in gehennam ignis. De hoc ipſo κατὰ
eundem Matthæum: *Dico autem vobis, quia* [39] *omne verbũ*
otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in
die iudicij. De ſermonibus enim tuis iuſtificaberis, & de ſermoni-
bus tuis condemnaberis.

14 Nunquam muſſitandum, ſed circa omnia quæ
accidunt, benedicendum Deum, apud Iob: *Dic verbum* Iob 2
aliquod in Dominum, & morere. At ille intuitus eam dixit: Tan-
quam vna ex ineptis mulieribus locuta es: Si bona excepimus de
manu Domini, mala cur non tolerabimus? In his omnibus quæ ac-
ciderunt ei, nihil peccauit Iob labiis ſuis in conſpectu Domini. Item
illic: [40] *Animaduertiſti ad puerum meum Iob? non enim eſt ſimilis*
illi quiſquam in terris, homo ſine querela, verus Dei cultor, abſti-
nens ſe ab omni malo. De hoc ipſo in pſalmo 33. *Benedicam*
Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. De hoc
ipſo in Numeris: *Deſinat murmuratio eorum à me, & non mo-* Num.11
rientur. De hoc ipſo in Actibus Apoſtolorum: *Circa mediã* Act.6.
autem noctem Paulus & Silas orantes gratias agebant Deo; audie-
bant autem eos vincti. Item in epiſtola Pauli ad Philippen-
ſes: [41] *Omnia autem pro dilectione facientes,* [42] *ſine murmuratio-* Philip.2
nibus & reputationibus, vt ſitis ſine querela & immaculati filij Dei.

15 Ad hoc tẽtari homines à Deo vt probentur, in Ge- Geneſ.22
neſi: *Et tentauit Deus Abraham, & dixit ad illum: Accipe filium*
tuum vnicum, quem diligis Iſaac, [43] *& vade in terram altam, im-*
ponens illum ibi in holocauſtum hoſtiam, in vnum ex montibus de
quo tibi dixero. De hoc ipſo in Deuteronomio: *Tentat Do-* Deut.13
minus Deus veſter vos, vt ſciat, ſi diligitis Dominum Deum veſtrum
ex toto corde veſtro, & ex tota anima veſtra, [44] De hoc ipſo in Sap.4
ſapientia Salomonis: *Et ſi coram hominibus tormenta paſſi*
ſunt ſpes eorum immortalitate plena eſt, & in paucis vexati, in
multis bene diſponentur, quoniam Deus tentauit illos, & inuenit
illos dignos ſe. Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quaſi
holocauſta hoſtiæ accepit illos, & in tempore erit reſpectus illorum.
Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Domi- Matth.2.
nus eorum in perpetuum. De hoc ipſo in Machabæis: *Abra-*
ham nonne in tentatione inuentus eſt fidelis, & deputatum eſt ei ad
iuſtitiam?

16 De bono martyrij, [45] in ſapientia Salomonis: *Liberat* Prou. 14
de malis animam martyr fidelis. Item illic: *Tunc ſtabunt iuſti* Sapien.5
in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt, &
qui abſtulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore hor-
ribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis dicentes inter
ſe pœnitentiam habentes, & per anguſtiam ſpiritus gementes.
Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum & in ſimilitudinem
improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam,
[46] *& finem illorum ſine honore. Quo modo computati ſunt inter*
filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Ergo errauimus à
via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol non eſt ortus
nobis. Laſſati ſumus in iniquitatis via & perditionis, & ambulaui-
mus ſolitudines difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Quid
nobis profuit ſuperbia, aut quid diuitiarum iactatio contulit no-
bis? tranſierunt omnia illa tanquam vmbra. De hoc ipſo in Pſ.
115. *Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorũ eius.* Itẽ in Pſ.125.

Qui ſeminant in lachrymis in exultatione metent: Ambulãtes ambulabant, & plorabant mittentes ſemina ſua: venientes autem venient in exultatione [47] tollentes gremia ſua. De hoc ipſo in Euangelio κατὰ Ioannem: [Ioan.12] Qui amat animam ſuam, perdet illam: & qui odit animam ſuam in iſto ſæculo, in vitam æternam inueniet illam. Item illic: [Matth.10] Cum autem tradiderint vos nolite cogitare quid loquamini, non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Item illic: [Ioan.16] Veniet hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe Deo facere. Sed & hoc facient, quoniam non cognouerunt patrem neque me. De hoc ipſo apud Matthæum: [Matth.5] Beati qui perſecutionem paſſi fuerint propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Item illic: [Luc.6] Ne timueritis eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Magis autem metuite eum, qui poteſt animam & corpus occidere in gehennam. Item illic: Quicunque me confeſſus fuerit coram hominibus, & ego confitebor illum coram patre meo, qui in cœlis eſt. Qui autem me negauerit coram hominibus, & ego negabo eum coram patre meo, qui in cœlis eſt. Qui autem ſuſtinuerit vſque in finem, hic ſaluus erit. De hoc ipſo κατὰ Lucam: Beati eritis cum vos oderint homines, & ſeparauerint vos & expulerint, & maledixerint nomini veſtro quaſi nequam propter filium hominis. Gaudete in illa die & exultate, ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlis. Itẽ illic: [Luc.18] Amen dico vobis, nemo eſt qui relinquat domũ, aut parẽtes, aut fratres, aut vxorẽ, aut filios propter regnũ Dei, & non recipiat ſepties tãtum in iſto tempore, in ſæculo autem futuro vitam æternã. [48] De hoc ipſo in Apocalypſi: [Apoc.6] [49] Et cum apparuiſſet quintum ſignum, vidi ſub ara Dei animas occiſorum propter verbum Dei & martyrium ſuum, & clamauerunt magna voce dicentes: Quouſque Domine ſanctus & verus non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum de his qui in terris inhabitant? Et datæ ſunt eis ſingulis ſtolæ albæ, & dictum eſt eis vt requieſcerent breui adhuc tempore, donec impleatur numerus conſeruorum, & fratrum eorum, quique poſtea occidentur exemplo ipſorum. Item illic: [Apoc.7] Poſt hæc vidi turbam multam, quam dinumerare ex his nemo poterat, ex omni gente, & ex omni tribu, & ex omni populo & lingua, ſtantes in conſpectu throni, & in conſpectu agni, & erant amicti ſtolas albas, & palmæ fuerunt in manibus eorum, & magno clamore dicebant: Salus Deo noſtro ſedenti ſuper thronum & agno. Et reſpondit vnus ex ſenioribus, dicens mihi: Qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & vnde venerunt? Et dixi ei: Domine mi tu ſcis. Et ait mihi: Hi ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas, & candidas eas fecerunt in ſanguine agni: Ideo ſunt in conſpectu throni Dei, & ſeruiunt ei diebus & noctibus in templo eius. Et is qui ſedet in throno, inhabitabit ſuper eos neque eſurient neque ſitient vnquam, ſed neque ſol ſuper eos cadet, neque vllum æſtum patientur. Quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget eos, & deducet eos ad fontes vitæ aquarum, & abſterget Deus omnem lachrymam ex oculis eorum. Item illic: [Apoc.2] Qui vincet, dabo illi edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei. Item illic: Eſto fidelis vſque mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Beati erunt qui Vigilabunt, & ſeruabunt veſtimenta ſua ne nudi ambulent, & videant turpitudinem ſuam. De hoc ipſo ad Timotheum in ſecunda: [2.Tim.4] Ego iam delibor & tempus inſtat meæ aſſumptionis. [50] Bonum agonem certaui, curſum perfeci, fidem ſeruaui: iam ſupereſt mihi corona iuſtitiæ, quam mihi reddet Dominus in illo die iuſtus iudex, non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui dilexerint aduentum eius. De hoc ipſo ad Romanos: [Rom.8] Sumus filii Dei, ſi autem filii, & hæredes Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi quidem compatiamur, vt & conmagnificemur. De hoc ipſo in pſalmo 118: [Pſalm.118] Beati qui immaculati ſunt in via, & qui ambulant in lege domini. Beati qui perſcrutantur martyria eius.

17 [51] Minora eſſe quæ in ſeculo patimur quam ſit pręmium quod promiſſum eſt; in epiſtola Pauli ad Romanos: [Rom.8] Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, ad ſuperuenturam claritatem qua reuelabitur in nobis.

18 Dilectioni Dei & Chriſti nihil præponendum, in Deuternomio: [Deut.6] Diliges Dominum Deum tuum de toto corde tuo, & de tota anima tua, & de tota virtute tua. In euangelio κατὰ Mattheum: [Matth.10] Qui amat patrem aut matrem ſuper me, non eſt me dignus: & qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus & qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt meus diſcipulus. Item in epiſtola Pauli ad Romanos: [Rom.8] Quis nos ſeparabit [52] à charitate Chriſti, preſſura, an anguſtia, an perſequutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? ſicut ſcriptum: Quoniam cauſa tui occidimur tota die, deputati ſumus vt oues victimæ: ſed in his omnibus ſuperuincimus, pro eo qui dilexit nos. [Pſal.43]

19 Voluntati non noſtræ, ſed Dei optemperandum in euangelio κατὰ Ioannem: [Ioan.6] Non deſcendi de cœlo vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui me miſit. De hoc ipſo κατὰ Mattheum: [Matth. 26] Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte: veruntamen non quod ego volo, ſed quod tu. Item in prece quotidiana: Fiat voluntas tua [53] ſicut in cœlo & in terra. Item κατὰ Mattheum: [Matth. 6] non omnis qui mihi dicit, Domine Domine, introibit in regnum cœlorum: ſed is qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe introibit in regnum cœlorum. Item κατὰ Lucam: [Luc.12] Ille autem ſeruus qui cognoſcit voluntatem Domini ſui, & non paruerit voluntati eius, vapulabit multis. In epiſtola Ioannis: [Ioan. 2] Qui autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum, quomodo & ipſe manet in æternum.

20 Fundamentum, & firmamentum ſpei, & fidei eſſe timorem, in Pſalmo 110. Initium ſapientiæ timor Domini. De hoc ipſo in Sapientia Salomonis: [Eccl.1] Initium ſapientiæ, metuere Deum. Item in parœmijs eiuſdem: [Prou. 28] Beatus homo eſt qui veretur omnia per metum. De hoc ipſo apud Eſaiam: [Eſa.28] Et ſuper quem alium reſpiciam, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem ſermones meos? De hoc ipſo in Geneſi [Gen.22] Et vocauit eũ angelus domini de cœlo, & dixit illi: Abraham, Abraham. Ille autem dixit: Ecce ego. Et dixit: Noli imponere manum tuam ſuper puerum, neque feceris illi quidquam. Nunc enim cognoui, quoniam times Deum tuum, & non peperciſti filio tuo dilectiſſimo propter me. Item in pſalmo 2. Seruite domino in timore, [54] & exultate ei in tremore. Item in pſalmo 33. Timete Dominum omnes ſancti eius; quoniam non eſt inopia eis qui eum metuunt. Item in pſalmo 18. Timor Domini caſtus perſeuerans in ſæcula ſæculorum.

21 Non temere de altero iudicandum, in Euangelio κατὰ Lucam: [Luc.6] Nolite iudicare, ne iudicemini: nolite condemnare ne condemnemini. De hoc ipſo ad Romanos: [Rom.14] Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit; ſtabit autem potens eſt enim Deus ſtatuere eum. Et iterum: [Rom.2] [55] quare ſine excuſatione es ô homo qui iudicas, in quo enim iudicas alium, te ipſum condemnas, eadem enim agis, quæ iudicas. Speras autem tu qui iudicas eos qui mala agunt, & eadem facis, quia ipſe effugies iudicium Dei? Item in epiſtola Pauli ad Corinthios prima: [1.Cor.10] Et qui ſe putat ſtare, videat ne cadat. Et iterum: [1.Cor.8] Si quis ſe putat ſcire aliquid nondum ſcit quemadmodum oporteat eum ſcire.

22 Accepta iniuria remittendum & ignoſcendum; in Euangelio in prece quotidiana: [Matth.6] Remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Item κατὰ Marcum: [Marc.11] Et cum ſteteritis ad orationẽ, remittite ſi quid habetis aduerſus aliquem, vt & pater veſter qui in cœlis eſt, [56] remittat veſtra peccata vobis. Si autem vos non dimiſeritis; neq; pater veſter qui in cœlis eſt dimittet vobis peccata veſtra. Item illic: [Ibidem 4] In qua menſura menſi fueritis, in ea remetietur vobis.

23 Vicem malis non reddendam; in epiſtola Pauli ad Romanos: [Rom.12] Nemini malũ pro malo reddentes. Item illic: Noli vinci à malo, ſed vince in bono malũ. De hoc ipſo in Apocalypſi: [Apoc.12] Et dixit mihi, ne ſignaueris verba prophetiæ libri huius, quia iam tempus in proximo eſt; & hi qui perſeuerant nocere, noceant; & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: [57] iuſtus autem adhuc iuſtiora faciat, ſimiliter & ſanctus ſanctiora. Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt reddere vnicuique ſecundum facta ſua.

24 Non poſſe ad patrem perueniri, niſi per filium eius Ieſum Chriſtum; in euangelio κατὰ Ioannem: [Ioan.14] Ego ſum via, veritas & vita: nemo venit ad patrem niſi per me. Item illic: [Ioan.10] [58] Ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit ſaluabitur.

25 [59] Ad regnum Dei niſi baptizatus & renatus quis fuerit, peruenire non poſſe; in euangelio κατὰ Ioannem: [Ioan.3] Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei. Quod enim natum eſt de carne, caro eſt: & quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt. Item illic: [Ibidem 6] Niſi ederitis carnem filij hominis & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis.

26 Parum eſſe baptizari & Euchariſtiam accipere, [60] niſi quis factis & opere proficiat; in epiſtola Pauli ad Corinthios prima: [1.Cor.9] Neſcitis quia qui in ſtadio currunt omnes quidem currunt, vnus tamen accipit palmam? Sic currite vt occu-

petis; & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos vero
Matth.3 incorruptam. In Euangelio κατὰ Matthæum: Omnis arbor
non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Item
& 7 illic: Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne in no-
mine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia excluſimus,
& in tuo nomine virtutes magnas fecimus? Et tunc dicam illis:
[61] Nunquam vos noui, recedite à me qui operamini iniquita-
tem. Item illic: Luceat lumen veſtrum coram hominibus, vt vi-
Matth.9 deant bona opera veſtra, & clarificent patrem veſtrum qui in cœlis
eſt. Item Paulus ad Philippenſes: Lucete ſicut luminaria in
Philip.2 mundo.

27 [62] Baptizatum quoque gratiam perdere, quam
conſecutus ſit, niſi innocentiam ſeruet; in euangelio κατὰ
Ioannem: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi de-
Ioan.5 terius fiat. Item in Epiſtola Pauli ad Corinthios prima.
1.Cor.5 Neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis? ſi
quis templum Dei violauerit, [63] diſperdet illum Deus. De hoc i-
2.Paral.15 pſo in Paralipomenon: Deus vobiſcum eſt, dum eſtis vos cum
ipſo: ſi dereliqueritis eum, derelinquet vos.

28 Non poſſe in eccleſia remitti ei, qui in Deum deli-
Matth.18 querit, in Euangelio κατὰ Matthæum: Qui dixerit verbum
aduerſus filium hominis, remittetur illi: qui autem dixerit aduer-
ſus Spiritum ſanctum, non remittetur illi neque in iſto ſæculo, neque
in futuro. Item κατὰ Marcum: Omnia peccata remittentur filiis
Marc.3 hominum & blaſphemiæ: qui autem blaſphemauerit in Spiritum
ſanctum, non remittetur illi, ſed reus erit æterni peccati. De hoc i-
1.Reg.2 pſo in Βασιλείων primo: [64] Si delinquendo peccet vir aduerſus
virum, orabunt pro eo Dominum, ſi autem in Deum peccet homo,
quis orabit pro eo?

29 De odio nominis ante prædictum; in euangelio
Luc.21 κατὰ Lucam: Et eritis odibiles omnibus hominibus propter nomen
Ioan.15 meum. Item κατὰ Ioannem: Si ſæculum vos odit, ſcitote quo-
niam me primo odijt: ſi de ſæculo eſſetis, ſæculum quod ſuum eſſet
amaret: ſed quia de ſæculo non eſtis, & ego elegi vos de ſæculo, pro-
pterea odit vos ſæculum. [65] Mementote ſermonis quem dixi vo-
bis: Non eſt maior ſeruus domino ſuo, ſi me perſecuti ſunt, & vos
perſequentur.

30 [66] Quod quis Deo vouerit, cito reddendum; a-
Eccleſ.5 pud Salomonem: Prout voueris votum Deo, ne moram feceris
Deut.23 reddere illud. Item in Deuteronomio: Si autem voueris vo-
tum Domino Deo tuo, non tardabis reddere illud, quia inquirens
quæret illud Dominus Deus tuus à te, & erit in peccatum: ea quæ
egredientur per labia tua, obſeruabis: & facies donum [67] quod lo-
cutus es ore tuo. De hoc ipſo in pſalmo 49. Sacrifica Deo ſacri-
ficium laudis, & redde altiſſimo vota tua. Inuoca me in die preſſu-
ræ, & eximam te, & clarificabis me. De hoc ipſo in actibus
Act.5 Apoſtolorum: Cur impleuit ſatanas cor tuum mentiri te Spiri-
tui ſancto? cum eſſet fundus in tua poteſtate, non hominibus menti-
tus es, ſed Deo. Item apud Hieremiam: Maledictus qui facit
Hier.48 opera Dei negligenter.

31 Eum qui non crediderit, iam iudicatum eſſe in eu-
Ioan.3 angelio κατὰ Ioannem: Qui non crediderit, iam iudicatus eſt;
quia non credidit, in nomine vnici filij Dei. Hoc autem eſt iudicium,
quoniam lux venit in ſæculum, & magis dilexerunt homines te-
nebras, quam lucem. De hoc ipſo in pſalmo 1. [68] Propterea
non reſurgent impij in iudicio, neque peccatores in conſilio iuſto-
rum.

Gen.3 32 De bono virginitatis & continentiæ; in Geneſi:
Multiplicans multiplicabo triſtitias tuas, & gemitus tuos: & in
triſtitia paries filios. & erit conuerſio tua ad virum tuum, & ipſe
tui dominabitur. De hoc ipſo in Euangelio κατὰ Matthæũ:
Matthæi 19 Non omnes capiunt verbum, ſed illi quibus datum eſt: ſunt enim
ſpadones, qui ex vtero matris nati ſunt: & ſunt ſpadones, qui co-
acti ſunt ab hominibus: & ſunt ſpadones, qui ſeipſos caſtrauerunt
Lucæ 20 propter regnum cælorum. Qui poteſt capere, capiat. Item κατὰ Lu-
cam: Filij ſæculi huius generant & generantur: qui autem ha-
buerunt dignationem ſæculi illius, & reſurrectionis à mortuis, [69]
non nubunt, neque nubuntur. Neque enim incipient mori: æquales
enim ſunt angelis Dei, cum ſint filij reſurrectionis. Reſurgere au-
tem mortuos Moyſes ſignificat, cum dicit in rubo: Do-
minus Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, non eſt Deus
mortuorum, ſed viuorum: omnes enim illi viuunt. Item in epi-
ſtola Pauli ad Corinthios prima: Bonum eſt homini mulie-
1.Cor.7 rem non contingere: propter fornicationem autem vnuſquiſque
vxorem ſuam habeat, & vnaquæque virum ſuum habeat. Vxori vir
debitum reddat: ſimiliter & vxor viro. Vxor corporis ſui poteſtatem
non habet, ſed vir, ſimiliter & vir corporis ſui poteſtatem non ha-
bet, ſed vxor. Nolite fraudare inuicem, niſi ex conuentione, [70] ad
tempus vt vacetis orationi, & iterum reuertimini ad id ipſum,
ne tentet vos ſatanas propter incontinentiam veſtram. Hoc dico
ſecundum veniam, non ſecundum imperium: volo autem omnes
homines eſſe, ſicut & me: ſed vnuſquiſque proprium habet donum
à Deo alius ſic, alius autem ſic. Item illic: Cælebs cogitat ea quæ Ibidem
ſunt Domini, quomodo placet Deo. Qui autem matrimonium con-
traxit, cogitat ea quæ ſunt mundi huius, quo modo placeat vxori:
ſic & mulier, & virgo innupta cogitat ea quæ ſunt domini, vt ſit
ſancta & corpore & ſpiritu: [71] quæ autem nupſit, cogitat de ijs
quæ ſunt mundi huius, quo modo placeat viro. Item in Exodo: Exod.19
Cum præcepiſſet Dominus Moyſi, vt ſanctificaret populum in diem
tertium, ſanctificauit ille, & adiecit: Eſtote parati: tribus diebus
non accedetis ad mulieres. Item in Βασιλείων primo: Et reſpon-
dit ſacerdos ad Dauid & dixit: Non ſunt panes profani in manu
mea, niſi panis ſanctus vnus: [72] ſi obſeruati ſunt pueri à muliere,
manducabunt. Item in Apocalypſi: Hi ſunt qui cum mulieri- Apoc.14
bus ſe non coinquinauerunt, virgines enim permanſerunt: hi ſunt
qui ſequuntur agnum quocunque ierit.

33 Nihil patrem iudicare, ſed filium: & patrem ab eo
non honorificari, à quo non honorificatur filius; In eu- Ioan.5
angelio κατὰ Ioannem: Nihil pater iudicat, ſed iudicium omne
filio dedit, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem.
Qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui eum miſit.
Item in pſalmo 71. Deus iudicium tuum regi da, & iuſtitiam
tuam filio regis, iudicare populum tuum in iuſtitia. Item in Ge- Gen.19
neſi: [73] Et pluit Dominus ſuper Sodomam & Gomorram ſulphur
& ignem de cœlo à Domino.

34 Fidelem gentiliter viuere non oportere; apud Hie- Hier.7
remiam: Hæc dicit Dominus: [74] Secundum viam gentilium
ne ambulaueritis. De hoc ipſo quod ſegregare ſe quis de-
beat à gentilibus, ne ſit ſocius culpæ, & fiat particeps
plagæ eorum. in Apocalypſi: Et audiui aliam vocem de cœlo Apoc.18
dicentem: Exi de ea populus meus, ne particeps ſis delictorum eius,
& ne perſtringaris plagis eius: quoniam delicta eius vſque ad cœlum
peruenerunt, & meminit Dominus Deus iniquitatum eius. Ideo
reddidit ei dupla, & in quo poculo miſcuit, duplum remixtum eſt
ei: & inquantum ſe clarificauit, & deliciarum habuit, [75] in tan-
tum datus eſt ei & cruciatus & luctus: quoniam in corde ſuo dicit:
Regina ſum, & vidua eſſe non poſſum, nec luctum viſura ſum. pro-
pterea vna hora plagæ eius aduenient mors, luctus & fames, & igni
cremabitur: quoniam fortis eſt Dominus Deus qui eam iudicabit.
Et flebunt & plangent ſe in ea reges terræ, qui cum ea fornicati ſunt
& in delictis conuerſati ſunt. Item apud Eſaiam: Exite de me- Eſa.52
dio eorum, qui fertis vaſa Domini.

35 Deum ad hoc patientem eſſe, vt nos pœniteat pec-
cati noſtri & reformemur; apud Salomonem in Eccle- Eccleſ.5
ſiaſtico: Ne dixeris, peccaui, & quid accidit mihi triſte? eſt enim
altiſſimus patiens redditor. Item Paulus ad Romanos: An Rom.2
nunquid opulentiam bonitatis eius, & ſuſtinentiam & patientiam
contemnis, ignorans quia bonitas Dei in pœnitentiam te adducit?
Tu autem ſecundum duritiam tuam & [76] cor impœnitens theſau-
rizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicii Dei; qui reddet
vnicuique ſecundum opera ſua.

36 Mulierem ornari ſæculariter non debere; in Apo- Apoc.17
calypſi: Et venit vnus ex ſeptem angelis habentibus phialas, &
aggreſſus eſt me dicens: Veni oſtendam tibi damnationem [77] mere-
tricis magnæ, ſedentis ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt
reges terræ. Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam: & mulier illa
amicta erat pallium purpureum, & coccineum, & adornata erat
auro, & lapidibus pretioſis, & margaritis, tenens poculum aureum
in manu ſua plenum execrationum, & immunditiæ, & fornica-
tionis totius terræ. Item ad Timotheum: Sint mulieres veſtræ 1.Tim.2
cum verecundia & pudicitia componentes ſe: non in tortis crinibus,
neque auro, neque margaritis, aut veſte pretioſa, ſed vt decet mu-
lieres promittentes caſtitatem per bonam conuerſationem. De hoc 1.Pet.4
ipſo [78] in epiſtola Petri ad Ponticos: Sit in muliere non ex-
terior ornamenti, aut auri, aut veſtis cultus, ſed cultus cordis. 1.Petr.3
Item in Geneſi: Thamar cooperuit ſe pallio, & adorna-
uit: & cum aſpexiſſet eam Iudas, viſum eſt ei meretricem
eſſe.

37 Fidelem non oportere ob alia delicta, niſi ob Gen.38
nomen ſolum puniri; in epiſtola Petri ad Ponticos: Nec

quiſquam

1. Pet. 4.
quiſquam veſtrum tanquam fur aut homicida patiatur ; aut tanquam maleficus. [79] *aut curas alienas agens, ſed tanquam Chriſtianus.*

Rom. 13.
38. Seruum Dei innocentem eſſe debere, ne incidat in pœnam ſæcularem ; in epiſtola Pauli ad Romanos: *Vis non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa.*

1. Petri 2. Philip. 2. Ioh. 13.
39. Datum nobis eſſe exemplum viuendi in Chriſto; in epiſtola Petri ad Ponticos: *Chriſtus enim paſſus eſt pro nobis, relinquens vobis exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius. Qui cùm malediceretur,* [80] *non remaledixit, cum pateretur, non minabatur: tradebat autem ſe iudicanti iniuſte.* Item Paulus ad Philippenſes: *Qui in figura Dei conſtitutus, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſe exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominis factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit ſe, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, vt ſit ſuper omne nomen: vt in nomine Ieſu omne genu curuetur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris.* De hoc ipſo in Euangelio κατὰ Ioannem. *Si ego laui pedes veſtros magiſter, & Dominus, & vos debetis aliorum pedes lauare. Exemplum enim dedi vobis, vt ſicut ego feci & vos alijs faciatis.*

Matth. 6.
40. Non iactanter nec tumultuoſe operandum; in Euangelio κατὰ Matthæum: [81] *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito:* [82] *reddet tibi.* Item illic: *Cum facis eleemoſynam,* [83] *noli buccinare ante te quo modo hypocritæ faciunt, in vicis & ſynagogis, vt clarificentur ab hominibus. Amen dico vobis,* [84] *compleuerunt mercedem ſuam.*

Epheſ. 5.
41 Inepte & ſcurriliter non loquendum; in epiſtola Pauli ad Epheſios: *Stultiloquium & ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinent,* [85] *nec nominentur quidem in vobis.*

Gen. 15. Eſa. 7. Matt. 24. Marc. 11. Abac. 2. Dan. 3.
42. [86] Fidem in totum prodeſſe & tantum nos poſſe, quantum credimus; in Geneſi: *Et credidit Abraham Deo, & deputatum eſt ei ad iuſtitiam.* Item apud Eſaiam: *Et ſi non credideritis, neque intelligetis.* Item in Euangelio κατὰ Matthæum: *Modicæ fidei quare dubitaſti?* Item ilic: *Si habueritis fidem quaſi granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc illò, & tranſibit & nihil impoſſibile erit vobis.* itẽ κατὰ Marcum: *Omnia quæcunque oratis & petitis, credite, quia accipietis, & erunt vobis.* [87] Item illic. *Omnia poſſibilia credenti.* Apud Abacuc: *Iuſtus autem ex fide mea viuit.* Item in Daniele: Ananias, Azarias, Miſahel credentes Deo liberati ſunt de flamma ignis.

Act. 8.
43. [88] Poſſe eum ſtatim conſequi qui vere crediderit; in Actibus Apoſtolorum: *Ecce aqua, quid eſt quod me impedit baptiZari? Tunc dixit Philippus: ſi credis ex toto corde tuo, licet.*

1. Cor. 6.
44. Fideles inter ſe diſceptantes, non debere gentilem iudicem experiri: in epiſtola Pauli ad Corinthios 1. *Audet quiſquam veſtrum aduerſus alterum negotium habens diſceptare apud iniuſtos, & non apud ſanctos?* [89] *An neſcitis quia ſancti hunc mundum iudicabunt?* Et iterum: *Iam quidem in totum delictũ in vobis eſt, quia iudicia habetis cũ inuicem. Quare non magis iniuriam patimini, aut quare non magis fraudamini? Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis, & hoc fratribus: an neſcitis quoniam iniuſti regnum Dei non conſequentur?*

Rom. 8.
45 Spem futurorum eſſe, & ideo fidem noſtram circa ea quæ promiſſa ſunt, patientem eſſe debere; in epiſtola Pauli ad Romanos: *Spe ſaluati ſumus. Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus ſperamus,* [90] *per ſpectationem ſperamus.*

1. Cor. 14. 1. Tim. 2.
46. Mulierem in Eccleſia tacere debere; in epiſtola Pauli ad Corinthios prima: *Mulieres in Eccleſia taceant. Si quæ autem quid diſcere volunt, domi viros ſuos interrogent.* Item ad Thimotheum: *Mulier cum ſilentio diſcat in omni ſubiectione* [91] *Docere autem mulierem non permitto, neque præpoſitam eſſe viro, ſed eſſe in ſilentio. Adam enim primus formatus eſt, deinde Eua & Adam ſeductus non eſt, mulier autem ſeducta eſt.*

Oſee. 4. Eſa. 59. Soph. 1.
47. Delicto & merito noſtro fieri vt laboremus, nec Dei opem in omnibus ſentiamus; apud Oſee: *Audite ſermonem Domini filii Iſrael: quia* [92] *iudicium eſt Domino aduerſus incolas terræ, quod neque miſericordia, neque veritas, neque agnitio Dei ſit ſuper terram. Sed execratio, & mendacium, & cædes, & furtum, & adulterium diffuſum eſt ſuper terram. Sanguinem ſanguini ſupermiſcent, iccirco terra lugebit cum vniuerſis incolis ſuis, cum beſtiis agri, cum ſerpentibus terræ, cum volucribus cœli: Et deficient piſces maris, vt nemo iudicet, nemo reuincat.* De hoc ipſo apud Eſaiam: *Nunquid non valet manus Domini vt ſaluos faciat: aut grauauit aurem vt non exaudiat? Sed peccata veſtra inter vos & Deum ſeparant: & propter delicta veſtra auertit faciem à vobis ne miſereatur. Manus enim veſtræ inquinatæ ſunt ſanguine, & digiti veſtri in peccatis: labia autem veſtra locuta ſunt facinus, & lingua veſtra iniuſtitiam meditatur: nemo loquitur vera, neque eſt iudicium verum: fidunt in vanis, & loquuntur inania: qui parturiunt dolorem, & pariunt facinus.* Item apud Sophoniam: *Defectione deficiat à facie terræ, dicit Dominus. Deficiat homo, & pecudes deficiant, volucres cœli & piſces maris: & auferam iniquos à facie terræ.*

Ezech. 18. Deut. 23.
48. Non fenerandum; in Pſalmo 13. *Qui pecuniam ſuam non dedit in fenore, & munera ſuper innocentes non accepit: qui iſta fecerit, non commouebitur in æternum.* Item apud Ezechielem. *Homo autem qui erit iuſtus, hominem non opprimet, & pignus debitoris reddet, & rapinam non faciet, & panem ſuum eſurienti dabit, & nudum operiet, & pecuniam ſuam in vſuram non dabit.* Item in [93] Deutero. *Non fenerabis fratri tuo vſura pecuniæ, & vſura ciborum.*

Luc. 6. Matth. 5.
49. Inimicos quoque diligendos; in Euangelio κατὰ Lucam *Si diligitis qui vos diligunt, quæ eſt vobis gratia?* [94] *& peccatores enim diligunt eos qui ſe diligunt.* Item κατὰ Matthæum: *Diligite inimicos veſtros, & orate pro his qui vos perſequuntur: vt ſitis filii Patris veſtri qui in cœlis eſt; qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.*

Prou. 33. Matth. 7.
50 Sacramentnm fidei non eſſe profanandum; apud Salomonem in Parœmiis: *In aures imprudentis noli quidquam dicere: ne quando audierit, irrideat ſenſatos ſermones tuos.* Item in Euangelio κατὰ Matthæum: *Ne dederitis ſanctum canibus, neque miſeritis margaritas veſtras ante porcos,* [95] *ne forte inculcent ea pedibus ſuis, & conuerſi elidant vos.*

Eccleſ. 10. Luc. 17.
51. Quod nemo in opere ſuo extolli debeat; apud Salomonem in Eccleſiaſtico: *Nolite extollere in faciendo opere tuo.* Item in Euangelio κατὰ Lucam: *Quis veſtrum habens ſeruum arantem, aut paſtorem, & venienti de agro dicit continuo, tranſi, recumbe? Sed dicit illi, para aliquid quod cœnem, & accingere, & miniſtra mihi, donec manducem & bibam: & poſtea tu manducabis & bibes. Numquid habet gratiam ſeruo illi, quia fecit quæ ei imperata ſunt? ſic itaque & vos cum perfeceritis quæ vobis imperata ſunt, dicite: Serui ſuperuacui ſumus:* [96] *quod habuimus facere, fecimus.*

Deut. 30 Eſa. 1.
52. [97] Credendi vel non credendi libertatem in arbitrio poſitam; in Deuteronomio: *Ecce dedi ante faciem tuam vitam & mortem, bonum & malum: elige vitam tibi, vt viuas.* Item apud Eſaiam: *Etſi volueritis & audieritis me, bona terræ edetis. Si autem nolueritis, & non audieritis me, gladius vos conſumet: Os enim Domini locutum eſt iſta.* Item in Euangelio κατὰ Lucam: *Regnum Dei intra vos eſt.*

1. Cor. 13. Sap. 1. Prouerb. 10 Ezech. 3. Eccleſ. 7. Eſa. 5. 1. Mach. 2. Rom. 11. 2. Tim. 2.
53. Dei arcana perſpici non poſſe, & ideo fidem noſtram ſimplicem eſſe debere, [98] in epiſtola Pauli ad Corinthios prima. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc ſcio ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & ego cognitus ſum.* Item [99] apud Salomonẽ in Sapientia: *Et in ſimplicitate cordis quærite illum.* Item apud eundem: *Qui ambulat ſimpliciter, ambulat fidenter.* Item apud eundem: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris* Item in Salomone: *Noli eſſe multum iuſtus, & noli argumentari plus quam oportet.* [100] Item apud Eſaiam: *Væ qui arguti ſunt in ſemetipſis.* Item in Machabæis *Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum.* Item in epiſtola Pauli ad Romanos: *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incõprehenſibilia ſunt iudicia eius, & quam inueſtigabiles viæ eius! Quis .n. cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? vel quis prior dedit ei & retribuetur illi? Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi claritas in ſæcula ſæculorũ.* Itẽ ad Timotheũ: *Stultas autẽ & ineruditas quæſtiones deuita, ſciens quia lites generant, Seruum autem Dei non oportet litigare, ſed mitem eſſe ad omnes.*

54.[101] Neminem ſine ſorde & ſine peccato eſſe apud [Iob. 14.] Iob: [102] *Quis enim mundus à ſordibus? nec vnus, etiam ſi vnius diei ſit vita eius in terra.* Item in Pſalmo 50.[103] *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis concepit me mater mea.* [1. Ioan. 1.] Item in epiſtola Ioannis: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt.*

55. Non hominibus, ſed Deo placendum; in Pſal-[Gal. 1.]mo 52. *Qui hominibus placent, confuſi ſunt: quia Deus nihil fecit illos.* Item in epiſtola Pauli ad Galatas: [104] *Si hominibus placere vellem, Chriſti ſeruus non eſſem.*

56. Deum nihil latere ex his quæ geruntur; in Sapi-[Prou. 15.]entia Salomonis: *In omni loco ſpeculantur oculi Dei bonos & malos.* [Hier. 23.] Item apud Hieremiam: *Ego Deus approximans, & non Deus de longinquo. Si abſconditus fuerit homo in abſconditis, ergo ego non videbo eum? Nonne cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus?* [1. Reg. 16.] Item in Βασιλείων primo: *Homo videt in fa-*[Apoc. 2.]*cie, Deus autem in corde.* Item in Apocalypſi: *Et ſcient omnes Eccleſiæ quia ego ſum ſcrutator renis & cordis: & dabo vnicuique veſtrum ſecundum opera ſua.* Item in Pſalmo 18. *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me Domine.* Item in epiſtola [2. Cor. 9] Pauli ad Corinthios ſecunda: *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti* [105] *vt reportet vnuſquiſque ſui corporis propria ſecundum quæ egit, ſiue bona, ſiue mala.*

57. Fidelem emendari & reſeruari, in Pſalmo 116. *Emendans emendauit me Dominus, & morti non tradidit me.* Item in Pſalmo 88. *Viſitabo in virga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum.* [106] *Miſericordiam autem meam non diſper-*[Malac. 3.]*gam ab eis.* Item apud Malachiam: *Et ſedebit conflans & expurgans ſicut aurum & argentum; & emundabit filios Leui.* Item [Matth. 5.] in Euãgelio: *Nõ exibis inde donec exſoluas nouiſſimũ quadrãtẽ.*

58. Neminem contriſtari morte debere, cum ſit in viuendo labor & periculum, in moriendo pax & reſurgendi ſecuritas in Geneſi: [Gen. 3.] *Tunc dixit Dominus ad Adam:* [107] *Quia exaudiſti vocoem vxoris tuæ, & manducaſti ex illa arbore de qua ſola præceperam tibi ne manducares, maledicta terra erit in omnibus operibus tuis. In triſtitia & gemitu edes ex ea omnib. diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos eiiciet tibi, & edes pabulum agri in ſudore vultus tui. Edes panem tuum donec reuertaris in terram, de qua & ſumptus es, quia terra es, & in terram ibis.* Item [Ibid. 5.] illic: [108] *& complacuit Enoch Deo, & non eſt inuentus poſtmodum: quia Deus illum tranſtulit.* [Eſai. 40.] Et apud Eſaiam; *Omnis caro fenum, & omnis claritas eius vt flos feni. Aruit fenum & flos decidit:* [109] *Sermo autem Domini manet in æternum.* [Ezech. 37.] Apud Ezechielem: *Ipſi dicunt, arida facta ſunt oſſa noſtra: periit ſpes noſtra* [110] *exſpirauimus: propterea propheti*Z*a, & dic: Hæc dicit Dominus: Ecce ego operio monumenta veſtra, & educam vos de monumentis veſtris, & inducam vos in terram Iſrael. Et dabo Spiritum meum in vos, & viuetis. Et ponam vos in terram veſtram, & cognoſcetis quoniam ego Dominus locutus ſum, & faciam, dicit Dominus.* [Sap. 4.] Item in Sapientia Salomonis: *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum illius: placita enim erat Deo anima illius.* Item in Pſalmo 83. [111] *Quam dilectiſſimæ habitationes tuæ Deus virtutum: deſiderat & properat anima mea ad atria Dei.* [1. Theſſ. 4.] Et in Epiſtola Pauli ad Theſſalonicenſes: *Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ne contriſtemini ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Si enim credimus quia Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ſic & Deus eos qui dormierunt in Ieſu adducet cum eo.* [1. Cor. 15] Item ad Corinthios prima: *Stulte, tu quod ſeminas, non* [Ibid.] *viuificatur niſi prius mortuum fuerit.* Et iterum: [112] *ſtella à ſtella differt in claritate, ſi & reſurrectio mortuorum. Seminatur Corpus in corruptione, reſurgit ſine corruptela. Seminatur in ignominia, reſurgit in gloria. Seminatur in infirmitate, reſurgit in virtute. Seminatur corpus animale, reſurgit ſpiritale.* [Ibid.] Et iterum: *Oportet enim corruptiuum iſtud induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem corruptiuum hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem; tunc fiet verbum quod ſcriptum eſt:* [113] *Abſorpta eſt mors in contentionem. Vbi eſt mors aculeus tuus? Vbi eſt mors contentio tua?* [Ioan. 17] Item in Euangelio κατὰ Ioannem: *Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego fuero, & ipſi ſint mecum & videant claritatem meã quam mihi dediſti ante conſtitutionem mundi.* [Luc. 2.] Item κατὰ Lucam: *Nunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum.* [Ioan. 14] Item κατὰ Ioannem: *Si me dilexiſſetis, gauderetis; quoniam vado ad Patrem, qui Pater maior me eſt,*

59. De idolis quæ gentiles Deos putant, in Sapien-[Sap. 13.]tia Salomonis: *Omnia idola nationum æſtimauerunt Deos, quibus neque oculorum vſus eſt ad videndum, neque nares ad percipiendum Spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti in manibus ad contractendum: ſed & pedes eorum pigri ad ambulandum. Homo enim fecit illos, & qui Spiritum mutuatus eſt, is finxit illos. Nemo autem ſibi ſimilem homo poterit Deum fingere: cum ſit enim mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior eſt autem ipſe* [Sap. 13.] *iis quos colit: quoniam ipſe quidem vixit, illi nunquam,* [114] De hoc ipſo: *Neque opera attendentes cognouerunt quis eſſet artifex, ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aerem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut Solem, & Lunam, rectores orbis terræ deos putauerunt: quorum ſi propter ſpeciem hoc æſtimauerunt, ſciant quanto his Dominus ſit ſpecioſior: aut ſi virtutes & opera eorum mirati ſunt, intelligant ab ipſis, quoniam qui hæc cõſtituit fortia, fortior eſt illis.* Item in Pſalmo 134. *Idola gentium argentum & aurum, opus manuum hominum. Os habent* [115] *& non loquuntur: oculos habent & non vident: aures habent & non audiunt; neque enim eſt Spiritus in ore eorum. Similes fiant illis qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in illis.* Item in Pſalmo 95. *Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit.* Item in Exodo. [116] *Non facietis vobis deos argenteos* [Exod. 20.] *neque aureos.* Et iterum: *Non facies tibi idolum, nec cuiuſquam* [Deut. 5.] *ſimilitudinem.*

60. Ciborum nimiam concupiſcentiam non appetendam; apud Eſaiam: *Edamus & bibamus, cras enim mo-*[Eſa. 22.]*riemur. Non remittetur vobis peccatum iſtud, quoadusque moriamini.* Item in Exodo. *Et conſedit populus manducare & bibe-*[Exod. 32]*re,* [117] *& ſurrexerunt ludere.* Paulus ad Corinthios 1. *Cibus* [1. Cor. 8] *nos non commendat Deo: neque ſi manducauerimus, abundabimus: neque ſi non manducauerimus, egebimus.* Et iterum: *Cum* [Ibid. 11.] *conuenitis ad manducandum, inuicem exſpectate. Si quis eſurit, domi manducet, vt non ad iudicium conueniatis.* Item ad Ro-[Rom. 14.]manos: *Non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed iuſtitia & pax & gaudium in Spiritu ſancto.* In Euangelio κατὰ Ioannem: *Ego* [Ioan. 4.] *cibum habeo, quem vos non noſtis. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui me miſit & perficiam opus eius.*

61. Poſſidendi concupiſcentiam, & pecuniam non appetendam; in Eccleſiaſtico apud Salomonem: *Qui* [Eccleſ. 14.] *diligit argentum, non ſatiabitur argento.* Item in Parœmiis: *Captans annonam maledictus in plebe eſt; benedictio autem in e-*[Prou. 11.]*ius capite eſt, qui communicat.* Item apud Eſaiam: *Væ qui cõ-*[Eſa. 5.]*iungunt domum ad domum, & agrum ad agrum.* [118] *continuant,* [119] *vt auferant proximo ſuo aliquid. Numquid habitabitis ſoli ſuper terram?* Item apud Sophoniam: *Ædificabunt domos* [Soph. 1.] *& non inhabitabunt; & inſtituent vineas, & non bibent vinum earum, quia prope eſt dies Domini.* Item in Euangelio κατὰ [Luc. 8.] Lucam: *Quid enim prodeſt homini lucrifacere totum mundum, ſeipſum autem perdere?* Et iterum: *Dixit autem illi Dominus:* [& 12.] *Stulte hac nocte expoſtulatur anima tua: quæ ergo paraſti, cuius erunt?* Et iterum: *Commemorare, quoniam percepiſti bona in vi-*[Luc. 16]*ta tua, & La*Z*arus ſimiliter mala.* [120] *Nunc vero hic rogatur, tu autem doles:* Et in Actibus Apoſtolorum: *Dixit autem Pe-*[Act. 3]*trus ad eum: Argentum quidem & aurum non eſt mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu Chriſti Nazareni, ſurge & ambula. Et apprehenſa manu eius dextra, excitauit eum.* Item ad Timotheum prima: *Nihil intulimus in hunc mundum, ve-*[1. Tim. 6]*rum nec auferre quid poſſumus. Habentes itaque exhibitionem & tegumentum, his contenti ſimus. Qui autem volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & muſcipulam, & deſideria multa & nocentia, quæ mergunt hominem in perditionem & in interitum. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidem appetentes* [121] *naufragauerunt à fide, & inſeruerunt ſe dolorib. multis.*

62. [122] Matrimonium cum gentilibus non iungen-[Tob. 6]dum; apud Tobiam: *Vxorem accipe ex ſemine parentum tuorum & noli ſumere alienam mulierem, quæ non eſt ex tribu parentum tuorum.* Item in Geneſi: *Mittit puerum ſuum Abraham,* [Gen. 24] *vt de ſemine ſuo accipiat Rebeccam* [123] *filio eius Iſaac.* Item in Eſ-[2. Eſd. 10]dra: *Satis non ſit Deo, cum vaſtarentur Iudæi, niſi alienigenas vxores cum filiis quoque quos ex illis procreauerant, reliquiſſent.* Item in epiſtola Pauli ad Corinthios 1. *Mulier vincta eſt* [1. Cor. 7.] *quam diu viuit vir eius: ſi autem dormierit, liberata eſt, vt cui vult nubat, tantum in Domino: felicior autem erit ſi ſic permanſerit.* Et iterum: *Neſcitis quoniam corpora veſtra membra Chriſti ſunt?* [Ibid. 6] *Auferens membra Chriſti.* [124] *faciam membra fornicariæ? abſit.*

Aut neſcitis quia qui conglutinatur fornicariæ, vnum corpus ſunt? Erunt enim duo in vna carne. Qui autem ſe coniunxerit Domino, vnus ſpiritus eſt. Item ad Corinthios ſecunda: *Nolite coniungi cum infidelibus. Quæ autem participatio eſt iuſtitiæ & iniquitati?* [125] *Aut quæ eſt communicatio luci ad tenebras* Item de Salomone in Βασιλείων 3. *Et auerterunt vxores alienigenæ cor eius poſt deos ſuos.*

2. Cor. 6

3. Reg. 11.

63. [126] Graue delictum eſſe fornicationis, Paulus ad Corinthios: *Omne delictum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Non eſtis veſtri: empti enim eſtis pretio magno. Clarificate & portate Dominum in corpore veſtro.*

64. Quæ ſunt carnalia, quæ mortem pariant; & quæ ſpiritalia, quæ ad vitam ducant; Paulus ad Galatas: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hæc enim inuicem aduerſantur ſibi, vt non quæ vultis, ipſa faciatis. Manifeſta ſunt autem facta carnis, quæ ſunt adulteria, fornicationes, immunditiæ, ſpurcitiæ, idololatriæ, veneficia, homicidia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animoſitates, prouocationes, ſimultates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia.* [127] *Quæ prædico: quia qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt. Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, magnanimitas, bonitas, fides, mãſuetudo, continentia, caſtitas. Qui enim ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.*

Gal. 5.

65. [128] Omnia delicta in Baptiſmo deponi; in epiſtola Pauli ad Corinthios prima: *Neque fornicarii, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum appetitores, neque fures, neque fraudatores, neque ebrioſi, neque maledici, neque raptores regnum Dei conſequentur. Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri.*

1. Cor. 6.

66. Diſciplinam Dei in eccleſiaſticis præceptis obſeruandam; apud Hieremiam: *& dabo vobis paſtores ſecundum cor meum, & paſcent oues paſcentes cum diſciplina.* Item apud Salomonem in Parœmiis: *Fili ne neglexeris diſciplinam Dei, neque defeceris ab eo correptus. Quem enim Deus diligit, corripit.* Item in Pſalmo 2. *Continete diſciplinam ne forte iraſcatur Dominus, & pereatis à via recta. Cum exarſerit cito ira eius ſuper vos: beati omnes qui confidunt in eo:* Item in Pſalmo 49. *Peccatori autem dicit Deus: Ad quid exponis iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum; tu autem odiſti diſciplinam, & abiecisti ſermones meos retro?* Item in Sapientia Salomonis: [129] *Diſciplinam qui abiicit, infelix eſt.*

Hier. 5.

Prou. 3.

Sap. 3.

67. Prædictum, quod diſciplinam ſanam aſpernaturi eſſent: Paulus ad Timotheum 2. *Erit tempus quando ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ſecundum ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros* [130] *prurientes in audiendo, ſcalpentes aures: Et à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.*

2. Tim. 4

68. Recedendum ab eo qui inordinate, & contra diſciplinam viuit; Paulus ad Theſſalonicenſes: *Præcipimus autem vobis in nomine Ieſu Chriſti, vt diſcedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinate, & non ſecundum traditionem quam acceperunt à nobis.* Item in Pſalmo 49. *Si videbas furem, ſimul* [131] *currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.*

1. Theſſ. 3

69. Non in ſapientia mundi, nec in eloquentia eſſe regnum Dei, ſed in fide crucis, & in virtute conuerſationis; In epiſtola Pauli ad Corinthios 1. *Miſit me Chriſtus annunciare in ſermonis ſapientia, ne inanis fiat crux Chriſti: Verbum enim crucis ſtultitia eſt iis qui pereunt, iis autem qui ſaluantur, virtus Dei eſt. Scriptum eſt enim: Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi conquiſitor huius ſæculi? nonne infatuauit Deus ſapientiam huius mundi? Quoniam quidem* [132] *in ſapientia Dei non cognouit mundum per ſapientiam Deum, complacuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluare credentes. Quoniam Iudæi ſigna deſiderant, & Græci prudentiam quærunt: nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam: ipſis autem vocatis Iudæis & Græcis Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam.* Et iterum: *Nemo ſe decipiat. Si quis putat ſapientem ſe eſſe in vobis, mundo huic ſtultus fiat, vt ſit ſapiens Sapientia enim huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Scriptum eſt enim:* [133] *Reprehendes ſapientes in aſtutia ipſorum* & iterum: *Dominus cognouit cogitationes ſapientium, quia ſunt ſtultæ.*

1. Cor. 1

1. Cor. 3.

Iob. 5

70. Parentibus obſequendum; in epiſtola Pauli ad Epheſios: [134] *Filii obſequentes eſtote parentibus veſtris, hoc enim eſt iuſtum. Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum primum in promiſſione, vt bene ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram.* Epheſ. 3.

71. Patres quoque aſperos eſſe circa filios non oportere. *Et vos parentes nolite* [135] *in iracundiam mittere filios veſtros, ſed nutrite eos in diſciplina, & correptione Domini.* Ibid.

72. Seruos cum crediderint, plus dominis carnalibus ſeruire debere; in epiſtola Pauli ad Epheſios: [136] *Serui obedite dominis carnalibus cum metu & tremore, & in ſimplicitate cordis veſtri ſicut Chriſto, non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed quaſi ſerui Dei.* Ibid.

73. Item dominos mitiores eſſe debere. [137] *Et vos domini eadem facite ad eos, laxantes iracundiam, ſcientes quia & veſter & ipſorum Dominus eſt in cœlis, & exceptio perſonarum non eſt in illo.* Ibid.

74. Viduas probatas quaſque honorandas: In epiſtola Pauli ad Timotheum prima; *Viduas honora, quæ vere ſunt viduæ.* [138] *Quæ autem delicata eſt vidua, viuens mortua eſt.* & iterum: *Iuniores autem viduas præteri.* [139] *cum enim indelicatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes iudicium: quoniam primam fidem reprobauerunt.* 1. Tim. 5.

75. Suorum & maxime fidelium curam plus vnumquemq. habere debere; ad Timotheum prima: *Si quis autem ſuorum, & maxime domeſticorum, non agit curam, fidem denegat, & eſt deterior infideli.* De hoc ipſo apud Eſaiam: *Si videris nudum, veſti* [140] *& domeſticos ſeminis tui non deſpicias.* De quibus domeſticis in Euangelio dictum eſt: *Si patremfamilias BeelZebub dixerunt, quanto magis domeſticos eius?* Ibid. Eſai. 58 Matth. 10.

76. Maiorem natu non temere accuſandum; ad Timotheum prima: [141] *Aduerſus maiorem natu accuſationem ne receperis.* 1. Tim. 5

77 Peccantem publice obiurgandum; In Epiſtola Pauli ad Timotheum prima: *Peccantes coram omnibus corripe, vt & cæteri metum habeant.* Ibid.

78. Cum hæreticis non loquendum: ad Titum: [142] *Hæreticum hominem poſt vnam correptionem deuita, ſciens quoniam peruerſus eſt huiuſmodi & peccat, & eſt a ſemetipſo damnatus.* De hoc ipſo in epiſtola Ioannis: *Ex nobis exierunt, ſed non fuerunt ex nobis: ſi enim fuiſſent ex nobis manſiſſent vtique nobiſcum.* Item ad Timotheum ſecunda: *Sermo eorum vt cancer ſerpit.* Ad Tit. 3 1. Ioan. 2 2. Tim. 2

79. Innocentiam fidenter petere, & impetrare, in epiſtola Ioannis: *Si cor noſtrum nos non reprehendat, fiduciam habemus ad Deum, & quodcunque petierimus accipiemus ab eo.* Item in Euangelio κατὰ Matthæum: [143] *Beati mundo cordo, quoniam ipſi Deum videbunt.* Item in Pſalmo 23. *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus & mundo corde.* 1. Ioan. 3 Matth. 5

80. [144] Nihil licere diabolo in hominem, niſi Deus permiſerit; in Euangelio κατὰ Ioannem dixit Ieſus: *Nullam haberes poteſtatem aduerſus me, niſi data tibi eſſet deſuper.* Item in Βασιλείων tertio: *Et excitauit Dominus Satanam ipſi Salomoni.* Item in Iob prius Deus permiſit, & tunc diabolo licuit. Et in Euangelio Dominus ante permiſit, dicendo Iudæ: *Quod facis, fac celerius* Item apud Salomonem in Parœmiis: *Cor regis in manu Dei.* Ioan. 19 3. Reg. 11. Iob 2. Ioh. 13

81. [145] Mercedem mercenario cito reddendam; in Leuitico: *Non dormiet merces mercenarii tui apud te vſque in mane.* Leuit. 19

82. [146] Non augurandum; in Deuteronomio: *Non ominemini neque auguremini* Deut. 18

83. Cirrum in capite non habendum: [147] *Non facietis cirrum ex coma capitis veſtri.* Leuit. 19

84. [148] Barbam non vellendam: *Non corrumpetis effigiem barbæ veſtræ.* Ibid.

85. Surgendum, cum Epiſcopus aut presbyter veniat: [149] *A facie ſenioris exſurges, & honorabis perſona presbyteri.* Ibid. 6.

86. [150] Schiſma non faciendum, etiam ſi in vna fide, & in eadẽ traditione permaneat qui recedit; [151] in Eccleſ. apud Salomonem *Scindens ligna periclitabitur in eis ſi exciderit ferrũ.* Itẽ in Exodo: *In domo vna comedetur, non eiici-* Eccleſ. 10 Exod. 11

etis de domo carnem foras. Item in Pſalmo 132. *Ecce quam bo-*
num & quam iucundum [151] *habitare fratres in vnum.* Item in E-
Matth. 12. uangelio κατὰ Matthæum: *Qui non eſt mecum, aduerſus me eſt.*
Et qui mecum non colligit, ſpargit. Item in epiſtola Pauli ad
1. Cor. 1. Corinthios prima: *Obſecro autem vos fratres per nomen Do-*
mini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in
vobis ſchiſmata. Sitis autem compoſiti in eodem ſenſu, & in ea-
dem ſententia. Item in Pſalmo 67. *Deus qui inhabitare facit*
vnanimes in domo.

87. Fideles ſimplices cum prudentia eſſe debere; in
Matth. 10. Euangelio κατὰ Matthæum: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes,*
& ſimplices ſicut columbæ; & iterum: *Vos eſtis ſal terræ:* [153]
Si autem ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur? ad nihil valet,
niſi vt proiiciatur foras, & conculcetur ab hominibus.

88. Fratrem non circumueniendum: In epiſtola
1. Theſſ. 4. Pauli [154] ad Theſſalonicenſes prima: *Non circumuenire*
in negotio fratrem ſuum, quia vltor eſt Deus de his omnibus.

89. Subito venire finem mundi, inquit Apoſtolus:
1. Theſſ. 5. *dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet. Cum dixerint pax &*
firmitas, tunc illis repentinus adueniet interitus. Item in Acti-
Act. 1. bus Apoſtolorum [155] *Nemo poteſt cognoſcere tempus, aut*
tempora, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.

90. [156] Vxorem à viro non recedere, aut ſi receſſe-
1. Cor. 7. rit, innuptam manere: Paulus ad Corinthios: *Iis au-*
tem quæ nupſerunt præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro
non ſeparari: ſi autem receſſerit, manere innuptam, aut reconci-
liari viro, & virum vxorem non dimittere.

91. Tantum vnumquemque tentari, quantum po-
teſt ſuſtinere; Paulus ad Corinthios in epiſtola prima:
Ibid. 10. *Tentatio vos non occupauit, niſi humana: Fidelis autem Deus,*
[157] *qui non patietur vos tentari ſuper quod poteſtis, ſed faciet*
cum tentatione etiam euadendi facultatem, vt poſſitis tolera-
re.

92. Non quidquid licet eſſe faciendum; Paulus in
Ibid. 6. epiſtola ad Corinthios prima: [158] *Omnia licent, ſed non*
omnia expediunt. Omnia licent, ſed non omnia ædificant.

93. Prædictum quod hęreſes futur eſſent, in epiſto-
Ibid. 11. la Pauli ad Corinthios prima: *Oportet & hæreſes eſſe,* [159]
vt probati manifeſti ſint in vobis.

94. Cum timore & honore Euchariſtiam accipien-
Leuit. 7. dam, in Leuitico. *Anima autem quæcunque manducauerit ex*
carne ſacrificii ſalutaris, quod eſt Domini, & immunditia ipſius,
ſuper ipſum eſt, peribit anima illa de populo ſuo: Item ad Corin-
1. Cor. 11. thios prima: *Quicunque ederit panem,* [160] *aut biberit calicem*
Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini.

95 [161] Bonis conuiuendum, malos autem vitan-
Prou. 3. dos: apud Salomonem in Parœmiis: *Ne adduxeris im-*
Eccl. 6. & 9 *pium in habitaculum iuſtorum.* Item apud eundem in Ec-
cleſiaſtico: *Viri iuſti ſint tibi conuiuæ:* & iterum: *Amicus*
fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis. Item illic:
Longe abeſto ab homine poteſtatem habente occidendi, & non ſu-
& 25. *ſpicaberis timorem.* Item illic: *Beatus qui inuenit amicum ve-*
rum, & qui enarrat iuſtitiam auri audienti. Item illic: *Sæpi*
& 28. *aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam.* Item in Pſ.
17. *Cum iuſto, iuſtificaberis, & cum viro innocente innocens eris;*
& cum peruerſo peruerſus eris. Item in Epiſtola Pauli ad Co-
1. Cor. 15. rinthios prima: *Corrumpunt ingenia bona confabulationes*
peſſimæ.

96. Factis non verbis operandum; apud Salomo-
Eccleſ. 4. nem in Eccleſiaſtio: *Noli citatus eſſe in lingua tua, & inuti-*
1. Cor. 4. *lis & remiſſus in operibus tuis.* Et Paulus ad Corinthios
prima: *Non in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute.* Item
Rom. 2. ad Romanos: *Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed*
factores legis iuſtificabuntur. Item in Euangelio κατὰ Mat-
Matth. 5. thæum [162] *Qui fecerit, & ſic docuerit, maximus vocabitur in*
& 7. *regno cœlorum.* Item illic. *Omnis qui audit verba mea & fa-*
cit ea, ſimilabo eum viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam
ſuper petram: deſcendit pluuia, venerunt flumina, flauerunt
venti & impegerunt in domum illam, & non cecidit: funda-
ta enim fuit ſuper petram. Et omnis qui audit verba mea, &
non facit ea, ſimilabo eum viro ſtulto, qui ædificauit domum
ſuam [163] *ſuper arenam; deſcendit pluuia, venerunt flumina,*
flauerunt venti, & impegerunt in domum illam & cecidit, & fa-
cta eſt ruina eius magna.

97. Et ad fidem & ad conſecutionem properandum
apud Salomonem in Eccleſiaſtico: *Ne tardes conuerti ad*
Deum, & ne differas de die in diem. [164] *Subito enim venit ira il-*
lius.

98. Catechumenum peccare iam non debere, in e-
piſtola Pauli ad Romanos. *Faciamus mala* [165] *dum veni-* Rom. 3.
unt bona, quorum condemnatio iuſta eſt.

99. Iudicium ſecundum tempora futurum, vel æ-
quitatis ante legem, vel legis poſt Moyſen: Paulus ad Rom. 2.
Romanos: *Quotquot ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt.*
Et quotquot in lege peccauerunt. [166] *per legem & iudicabuntur.*

100 Gratiam Dei gratuitam eſſe debere, in Actibus
Apoſtolorum: *Pecunia tua tecum ſit in perditione: quia exiſti-* Act. 8.
maſti gratiam Dei per pecuniam poſſideri. Item in Euangelio, Matth. 10.
Gratis accepiſtis, gratis date, Item illic. *Domum Patris mei* [167] Ioh. 2.
domum feciſtis negotiationis. Item apud Eſaiam: *Qui ſiti-* Eſa. 55.
tis, vadite ad aquam, & quotquot non habetis pecuniam, euntes
emite, & bibite ſine pecunia. Item in Apocalypſi: *Ego α, &* Apoc. 11.
ω, initium & finis, Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis.
Qui vicerit, [168] *poſſidebit ea & eorum hæreditatem, & ero eius*
Deus, & ille erit mihi filius.

101. Spiritum ſanctum in igne frequenter apparuiſ- Exod. 10
ſe; in Exodo: *Et mons Syna fumabat totus, quoniam deſcende-*
rat Deus in eum in igne. Item in Actibus Apoſtolorum *Et* Act. 2.
factus eſt ſubito de cœlo ſonus [169] *quaſi ferretur flatus vehemẽs, &*
impleuit totum illum locum, in quo erant ſedentes. Et viſæ ſunt
illis linguæ diuiſæ quaſi ignis, qui & inſedit in vnumquemque il-
lorum: & impleti ſunt omnes Spiritu ſancto. [170] Item in ſa-
crificiis quæcunque accepta habebat Deus, deſcende-
bat ignis de cœlo, qui ſacrificata conſumeret. In Exo- Exod. 3.
do: *In flamma ignis apparuit Angelus Domini de rubo.*

102. Correptionem bonos quoſque libenter audi- Prou. 9.
re debere; apud Salomonem in Parœmiis: [171] *Qui cor-*
ripit impium, odietur ab eo. Corripe ſapientem, & diliget te.

103 A multiloquentia temperandum; apud Salo- Prou. 10.
monem: *Ex multiloquentia non effugies peccatum, parcens autẽ*
labiis ſenſatus eris.

104. Non mentiendum: *Abominatio eſt Domino labia* Prou. 12.
mendacia.

105. Frequenter emendandos qui delinquunt in do-
meſtico miniſterio: [172] In Salomone: *Qui parcit baculo, o-*
dit filium. Et iterum: *Ne deſtiteris paruulum emendando.* Prou. 13.

106. Iniuria accepta patientiam tenendam, & vlti- Prou. 19.
onem Deo relinquendam: *Ne dixeris, vlſciſcar me de ini-* Deut. 32.
mico meo, ſed ſuſtine Dominum vt tibi auxilio ſit. [173] Item a- Rom. 12.
libi: *Mihi vindictam, ego retribuam: dicit Dominus.* Item a-
pud Sophoniam: *Expecta me, dicit Dominus, in die reſurre-* Soph. 3.
ctionis meæ in teſtimonium: Quoniam iudicium meum [174] *ad*
congregationes gentium, vt excipiam reges, & effundam ſuper e-
os iram meam.

107. Non detrahendum; apud Salomonem in Pa- Prou. 23
rœmiis: *Noli diligere, detrahere, ne extollaris.* Item in Pſalmo
49. *Sedens aduerſus fratrem tuum detrahebas, & aduerſus Fili-*
um matris tuæ ponebas ſcandalum. [175] Item in epiſtola Pauli Ad Tit. 3
ad Coloſſ. *De nullo malo loqui, nec litigioſos eſſe.*

108. Non eſſe proximo inſidiandum; apud Salo- Prou. 20
monem in Parœmiis: [176] *Qui fodit foueam proximo ſuo, i-*
pſe incidet in eam.

109. Infirmos viſitandos, apud Salomonem in Ec- Eccleſ. 7
cleſiaſtico: *Ne pigriteris viſitare infirmum, ex his enim in di-* Matth. 25
lectione firmaberis. Item in Euangelio: [177] *Infirmus fui, &*
viſitaſtis me; in carcere fui, & veniſtis ad me.

110. Suſurrones maledictos eſſe; In Eccleſiaſtico a- Eccleſ. 28
pud Salomonem: [178] *Suſurro, & bilinguis maledictus: multos*
enim turbabit pacem habentes.

111 [179] Sacrificia malorum * acceptabilia non eſſe; * accepta
apud eundem: *Dona iniquorum* [180] *non probat altiſſimus.* Eccleſ. 34
112. Grauius iudicari de his qui in ſæculo plus habu- Sap. 6
erunt poteſtatis; apud Salomonem. *Iudicium duriſſimum*
in his qui præſunt fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, po-
tentes autem potenter tormenta patientur. Item in Pſalmo 2.
Et nunc reges intelligite, [181] *emendamini qui iudicatis terram.*

113. Viduam & pupillos protegi oportere apud Salo- Eccleſ. 4
monẽ [182] in Eccleſiaſtico: *Eſto pupillis miſericors vt Pater, & p* Exod. 22
viro matri illorũ: & eris velut filius altiſſimi ſi obedieris. Itẽ in Exo-

Exod.22. do : *Omnem viduam & orphanum non vexabitis.* [183] *Si autem vexaueritis eos, & vociferantes exclamauerint ad me, exaudiam exclamationes eorum, & iraſcar animo in vobis, & perimam vos gladio; & erunt coniuges veſtræ viduæ, & filii veſtri orphani.* *Eſa.1.* Item apud Eſaiam : *Iudicate pupillo, & iuſtificate viduam, & venite diſputemus, dicit Dominus.*[9] Item apud *Iob.29.* Iob : *Conſeruaui egenum de manu potentis; & pupillo cui non erat adiutor, auxiliatus ſum : os viduæ benedixit me.* Item in Pſalmo 67. [184] *Patris orphanorum, & iudicis viduarum.*

114 Dum in carne eſt quis exomologeſin facere *Pſal.6.* debere; In Pſalmo quinto. *Apud inferos autem quis confitebitur tibi?* Item in Pſalmo 29. *Numquid exomologeſin faciet* *Ezech.33.* *tibi puluis?* [185] Item alibi, exomologeſin faciendam: *Malo pœnitentiam peccatoris quam mortem.* Item apud Hie- *Hier.8.* remiam: *Hæc dicit Dominus: Nunquid qui cadit, non ſurget? aut qui auertitur, non conuertetur?*

Eſa.3. 115 Adulationem pernicioſam eſſe; apud Eſaiam: *Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt,* [186] *& ſemitas pedum veſtrorum turbant,*

116 Plus ab eo diligi Deum, cui in baptiſmo plura *Luc.7.* peccata dimittuntur: In Euangelio ſecundum Lucam. *Cui plus dimittitur, plus diligit:* [187] *& cui minus dimittitur, modicum diligit.*

117 Fortem congreſſionem eſſe aduerſus diabolum, & ideo fortiter nos ſtare debere, vt poſſimus vincere: *Epheſ.6.* In Epiſtola Pauli ad Epheſios: *Nō eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus poteſtates & principes huius mundi & harum tenebrarum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. Propter hoc induite arma Dei vt poſſitis reſiſtere in die nequiſſimo, vt cum omnia perfeceritis ſtetis accincti lumbos veſtros in veritate Euangelij induentes loricam iuſtitiæ, & calciati pedes in præparatione Euangelij pacis; in omnibus aſſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia ignea iacula nequiſſimi extinguere,* [188] *& galeam ſalutis aſſumere, & gladium ſpiritus, qui eſt verbum Dei.*

118 [189] Item de antichriſto quod in hominem ve- *Eſa.14.* niat; apud Eſaiam: *Hic homo qui concitat terram, commouet reges, qui ponit orbem terræ totum deſertum.*

119 Graue fuiſſe iugum legis, quod à nobis abiectum eſt: & leue eſſe iugū Dñi, quod à nobis ſuſceptum eſt; In Pſalm.2. [190] *Ad quid tumultuatæ ſunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & principes congregati ſunt in vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius. Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum eorum.* *Matth.11.* Item in Euangelio ſecundum Matthæum : *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos requieſcere faciam. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum &* *Act.15.* *humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum bonum eſt, & onus meum leue eſt.* Item in Actibus apoſtolorum : *Viſum eſt Sancto ſpiritui & nobis nullam vobis imponere ſarcinam, quam iſta, quæ ex neceſſitate ſunt,* [191] *abſtinere vos ab idololatrijs.* [192] *& ſanguinis effuſione & fornicatione. Et quæcunque vobis fieri non vultis, alijs ne feceritis.*

120 Orationibus inſiſtendum; [193] in epiſtola Pauli *Coloſſ.4.* ad Coloſſenſes: *Inſtate orationi, vigilantes in ea.* Item in pſalmo 1. *Sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte.*

ADNOTATIONES IN TESTIMONIORUM ad Quirinum librum tertium.

cap.1. 1 De bono operis & miſericordiæ] *Vetus excuſ. cum Grauio:* De opere & miſericordia, *verum prior phraſis Cypriano vſitata eſt in titulo libri de Bono Patientiæ, & infra c.16. Accipitur autem opus hic in eadem ſignificatione, qua libro de Opere & Eleemoſynis.*

2. Non hoc ieiunium ego elegi] *Vocem:* quod, *interiectam ſemouimus, neque enim eam habent aut Ms. & vetus exc. aut 70.*

3. & manducabit pariter mecum prandium] *Sic lego ex Ms. & veter. excu. pro eo quod alij:* meum, *in iiſdem deſideratur vox :* Ecce.

4. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum] *Ex iiſdem hoc lego, pro eo quod Manut. & Morel.* paſces. *Item:* in caput eius, *pro eo quod hi :* capiti eius, & Ne, *pro eo quod ipſi:* Nec.

5. Diſtribuit, dedit pauperibus] *Et iam hoc denuo reſtitui, pro eo quod illi,* Diſperſit, *nam infra hoc eodem cap. prius legitur.*

6. Miſericordiam volo magis] *Sic Morel. cum vet. exc. pro quo Manutius,* malo, *Ms. & cæteri excuſi:* volo, *dumtaxat.*

7. bonas margaritas] *Recte hoc Manutius & Morelius iuxta exemplaria tam græca quā latina, pro eo quod exc. & Ms. noſtri:* bonā margaritā.

8. ne auerſatus fueris] *Ms.* ne auerteris te, *vet. exc.* ne auertas te. *Corrupte vero vulga* ne auertaris te.

9. cæcos & claudos) *Cambron. cod. ſicut & alibi:* clodos,

10. acceptabile eſt) *Coſterius:* accepta eſt, *recte quidem mea ſententia, ſed prius habent Ms, & excuſ. omnes. Adiecerunt vero Manut. & Morelius vocem:* autem, *antea deſideratam.* cap.2.

11. Agapen & dilectionem fraternam religioſe & firmiter exercendam] *Sicut Tertul. li. ad Marc. & Hiero. ad Euſtoch. Agapen fratrum accipiunt pro eleemoſyna, ſic hic Cyprian. pro ipſa caritate accipit. Vocatur enim Agape (inquit Tertull. in Apologet.) id quod dilectio penes Græcos eſt. Vbi agit de cœnæ genere quod Agapen dicebant veteres, quo excipiebantur pauperes, de quo & epiſtola Iudæ.* ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν. *& Paulinus libro de Gazophylacio, & alij. In cuius locum ſucceſſit, quam hodie menſam pauperum dicimus.* cap.3.

12. dum enim adhuc puſilli eratis) *Errore operarum legebatur apud Manutium:* pupilli. *Paraphraſtice autem reddit, quod habet Apoſtolus dumtaxat:* nondum enim poteratis.

13 Vbi enim in vobis æmulatio & contentio & diſſenſiones] *Ms. cum excuſis ante Manutium & Morelium:* vbi enim inuocatis æmulationes & diſſenſiones. *Verum prius legitur ſupra libro de zelo & liuore: & apud Apoſtolum tam Græce quam Latine, præter vocem:* diſſenſiones. *Quum quidem reperire eſt in græcis hodiernis exemplaribus, apud Iren. li.4. c.75. & apud Theophylactum, ſed neque apud veteres alios Latinos, neque apud Chyſoſtomum.*

14. charitas benigna eſt) *Adijcimus denuo ex* Ms. charitas, *tum hic tum ibi:* charitas non agit perperam; *quia prius illud legitur ſupra lib. de vnitate Eccleſiæ, & de Bono patientiæ, & hoc in exemplaribus græcis.*

15. & qui non diligit fratrem ſuum] *Ms. quidem cum exc.* qui non diligit patrem ſuum & matrem ſuam, *ſed illam Manut. & Morel. lectionem confirmant exemplaria tam græca quam latina epiſtolæ Ioannis.*

16. nec fuit inter illos diſcrimen vllum] *De verbis his ſic Beda Retract. in Act. Apoſt. Hic in græcis exemplaribus quod noſtri codices non habent adiunctum eſt.* Et non erat ſeparatio in eis vlla. *Quam ſententiā etiam B. Cyprianus in libro teſtimoniorum tertio ſic poſuit dicens: Turba autem eorum qui crediderunt, anima vna ac mente agebant, nec erat inter illos vllum diſcrimen, nec quicquam ſuum iudicabant ex bonis quæ eis erant, &c. Locus alter, immo totus liber Retractationis, diligenter expendendus; ad comprobandam varietatem exemplarium græcorum illius ætatis & noſtræ.*

17. in nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit] *Locum hunc citat D. Aug. aduerſus* Pelagianos *non modo contra duas epiſtolas* Pelag. *c.9. ſed & lib. de prædeſt. Sanctor. c.3.*

18. De hoc ipſo in Machabæis) *Machabæorum libr. citat Cypr. tum ſupra epiſtolis 56. & 68. ac ad Fortun. c.11. latiſſime, tum infra hoc eodem libro cap.15. & 53. Immo epiſtola 55. ſcripturam diuinam vocat, citans ſequentia verba; ac ad Fortun. c.5. inde probat, idololatras interfici debere. Tertull. quoque lib. aduerſus Iudæos, expugna Machabæorum in die Sabbathi, Iudæorum Sabbathum impugnat. D. Ambr. c.6. ac 7. li.2. Mach. late tractat, lib.2. de Iacob & vita beata, c.10.11. ac 12. ac Offic. li.2. c.40. & 41. etiam Offic.3. citat 2. Mach. c.1 & 2. de igne ſacrificij abſcondito & arca, quæ tamen quidam habent pro Apocryphis. Chryſoſt. Homeliam de* Machab. *conſcripſit, ex qua multa citat Ionas Aurelia. lib.1. de cult. imag. citat etiam ipſorum hiſtoriam homil.4. de verb. Iſa. c.6. & in Pſalm. 44. Augu. lib. de cura pro mort. ex iiſdem probat offerendum ſacrificium pro mortuis, & lib.18. de ciuit. Dei. cap.36. Machabæorum libros (inquit) non quidem Iudæi, ſed eccleſia pro canonicis habet. Vnde & in Canone ſcripturarum ab eodem recenſentur, & rurſum à concilio Carthag. ab Innocentio, Gelaſio (qui menſe Octobri legi illos in Eccleſia voluit) Iſidoro, & conciliis ſupra citatis, libro Teſtim.1. c.20. ita vt poſt tantos viros, poſthac de horum canonica auctoritate dubitare non liceat. Vnde & in illos tanquam ſcripturæ ſacræ libros commentati ſunt iam olim Bellator preſbyter, & Rabanus Maurus, cuius commentarij penes me Ms. exſtant. Vbi pulchre 137. annos illos quos calumniantur quidem, per ſingulos Reges computat, non ab Alexandro, ſed à Seleuco Nicanore. Quod ad illud 2. Machab.1. vbi adhuc viuus refertur Iudas iam antea mortuus, dicit in numeris annorum diſcrepaſſe Hebræorum & Græcorum codices. Ad cætera aduerſariorum argumenta reſpondet exacte Dn. Melchior Canus locorum Theologic. lib.2.*

19. Beati mites] *Hoc rurſū ex Ms. & vet. exc. pro eo quod erat :* felices, cap.5.

20. vocari ab hominibus rabbi) *Ms.* ab omnibus, *ſed prius eſt græce & latine.*

21. Vaſa figuli] *Ms. cum vulg. exc.* vas, *ſed prius habet vet. exc. & ſupra legitur libro de mort.* cap.6.

22. Multæ preſſuræ] *Sic recte Manut. & Morelius, pro eo quod cæteri:* Multa flagella, *quia vbique pro voce græca* θλίψει *vertit illud Cypria. & rurſum,* liberabit, *pro eo quod alij:* liberauit.

23. nudus etiam ibo in terram] Ms. ego, *Morelius vtrumque, ſed prius legitur Græce duntaxat.*

24. Item in ſapientia Salomonis] *Excuſi habebant in margin.* Eccleſiaſtis 3. *ſed neque ibi græce reperitur, neque in libro ſapientiæ reperire potui.*

25, Omnis amaritudo) *Adiecerunt recte Manutius & Morelius:* omnis, *nam legitur ſupra lib. de bono patientiæ, & apud Apoſtolum.* cap.7.

26. Qui enim iracundiam continet] *Hoc iidem pro eo quod alij:* contemnit, *græce eſt* κρατῶν.

27. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa] *Adnotatu dignum quod addit:* ſine cauſa. cap.8.

28. In contemplatione habentes] *Iidem hoc recte, pro eo quod erat:* In contemplationem. *Nam prius legitur ſupra epiſtola 52.* cap.9.

29. ſubiecta eſt anima mea] *Alij:* ſubdita. cap.10.

30. & erit in Deo ſpes eius) *Alij:* in Deum.

cap.11. 31.Item illic:Nemo retro attendens] *Aut memoria lapſus hic fuit Cyprianus , aut olim etiam apud* Matth.*hoc legebatur.Idipſum cenſendum de eo quod paulopoſt ſubiungitur* : Qui non renunciat,&c. *Niſi forte errore librariorum tranſpoſita ſint teſtimonia. Reperitur hodie illud Luc.9.hoc 14.c.& non alibi.*

32. & qui plangunt tanquam non plangentes] *Placet hæc vulg. exc.& Ms lectio,præ illa quam habent Manutius & Morelius*, flent,&: flentes.

33. Sed etſi certauerit quis] *Hoc quoque* Ms. *hic & ſupra libro ad Fortun.c.8.pro eo quod alij*:certabit.

34. Quaſi hoſpites & peregrini] *Interſeruerant vulgati*:aduenæ, *ſed ſuperflue.*

35. vt dum detractant de vobis] *Ms.& vetus exc.* vniuerſa retractant,*pro quo Eraſmus.*vniuerſi detractant , *non male. Videtur enim amplius aliquid legiſſe Cyprianum , quam hodie legatur aut Græce aut Latine. Quanquam tamen illam lectionem habeat etiam ſupra epiſtola 73.*

36.replebitur iniquitate]*Solus Manutius*:implebitur.

cap.12. 37.non iurare in totum]*Sic recte Manutius & Morel.pro eo quod erat*:in toto.

cap.13. 38. neque principi populi tui detraxeris]*Ms.& vet.excuſ.* principem *& epiſtolis 55.65.& 69,legitur*:principem non maledices; *verum non male illud Eraſmus ſubſtituit,ad vitandam amphibologicam barbariem.*

cap.14. 39.Omne verbum ocioſum]*Camb.cod* vacuum.

40.Animaduertiſti ad puerum meum Iob)M*s*.in.

41.omnia autem pro dilectione] *Ante* Manutium *& Morelium*: delectatione.*Apud Apoſtolum neutrum legitur.*

42.ſine murmurationibus & reputationibus]*Vet. exc.* hæſitationibus. *Verum prius habet Afflign. cod. cum excuſis aliis,accedit etiam Camb.cod legens*:reptationibus, *& vox græca,* διαλογισμοῖς , *ſignificat vtrumque.Vnde & quidam Lucæ.9, vbi eſt eadem vox,transferunt: Subijt autem reputatio inter eos.*

cap.15. 43.& vade in terram altam)*Manu.hanc lectionem confirmat textus græcus 70.Morelius legit*,illam,M*s*.*& excuſi vulgati neutrum. Contra cum 70.legit Morel.*& impones,*pro eo quod Manutius*: imponens. *& antea excuſi* :impones. *Atqui cum Ms. & 70.legendum*: in vnum,*non*: in vno.

44. De hoc ipſo in Sapientia Salomonis) *De libri huius auctoritate vide ſupra librum de mortalitate.*

cap.16. 45. in Prouerbiis Salomonis) *Hoc Manut.&* M*orel.fortaſſis quia teſtimonium quod citat inuenitur Prouer.14. Verum aut legendum ſicut ſupra monuimus*:Parœmiis,*aut certe ſicut legunt Ms. & antea excuſi omnes*:Sapientia. *Nam ex c.6 huius lib.20,53. & 56 ſatis patet,Cypr.etiam libros etiam alios Salomonis , titulo Sapientiæ inſcripſiſſe, quomodo & hodie pro more habent Eccleſiaſtæ.*

46,& finem eorum ſine honore)*Afflig.*fidem, *Cambr.*fidei;*ſed illa eſt germana lectio , quum græce ſit*:τελευτήν. *& legatur etiam ſup.li.ad Deme.& ad Fort.ca.12.*

47.tollentes gremia ſua]*Sic recte Manutius & Morelius,pro eo quod erat*:colligentes gramina.

48.De hoc ipſo in Apocalypſi) *Nullum noui teſtamenti librum toties atque hunc citat Cyprianus,præmittens ſæpius : ita Dominum aut Spiritum ſanctum loqui, frequenter idipſum facit Tertull.qui & Ioanni Apoſtolo diſertis verbis attribuit lib.3.aduerſus Marcion.& apertius lib. 4.Habemus (inquit) & Ioannis alumnas eccleſias. Nam etſi Apocalypſin eius Marcion reſpuit , ordo tamen Epiſcoporum ad originem recenſus in Ioannem ſtabit auctorem.Similiter Dion.Areopag.eccleſi.hier.c 3.Ireneus aduerſus hær.libro quarto capite 50.& non vno in loco ſub finem lib.5.Iuſtinus martyr.dialogo cum Tryphone Iudæo citatus ab Euſebio libr. 4.eccleſ.hiſtor.c.18. Origenes apud eundem dicens ſe hoc à maioribus accepiſſe eiuſdem hiſtor.libr.6. cap.18. & ipſe Euſebius in Chron.Theophilus apud eundem.Hilarius lib.6. de trinit.Ambroſ.libro tertio de virg.Hieron.libro primo contra Iouin. & de vir.illuſtr. & Auguſtinus tract.36. in Ioann. Poſtremo eccleſia nomine Ioannis Apoſtoli Apocalypſin decantat. Iam alij etſi expreſſe Ioanni Apoſtolo non attribuant , inter ſcripturas tamen ſacras recenſent.Inter hos ſunt Clemens Alexandr.li.2. Pædag.c.12.Dion. Alexandrin.apud Euſebium lib 7. diſt.hiſt.cap.18.Chryſoſt.locis à Suida citatis.Damaſc.lib.4.cap.18.& Concil.Tolet.14. excommunicans eos,qui contrarium ſentiunt. Omitto quod iam olim teſte Hieronymo in illam commentati ſunt (vt Latinos prætercam)Irenæus , Iuſtinus , Melito,& Hippolytus,Andreas quoque Cæſarienſis.Certe ab Epiphanio inter hæreticos recenſentur Alogiani hær.51.& ab Auguſtino hær.30. quod Euangelium & Apocalypſin Ioannis Apoſtoli non reciperent. Valeat igitur Eraſmus,cum ſuis rationibus nouem, quibus probare nititur.Adnotat.in Apocalypſin,non eſſe ipſam Apoſtoli Ioannis ; præſertim,quũ etſi Græci quidam in ea fuerint ſententia,plures contrariam ſecuti ſint; nec cuiuſquam ſit momenti,quod in exemplaribus græcis inſcribatur:* Ιωάννου τοῦ θεολόγου, *quippe quum ab Euodio loco citato à Nicephoro libro ſecundo hiſtor. eccleſ.c.3.& à Chryſoſtomo in Pſalm. 37. Ioannes Theologus nuncupetur Euangeliſta. Idque quantum conijcere licet ex Dion. Areop.loco citato, quod Theologiam,id eſt,de Deo Chriſto ſermonem in Euangelio ſuo primus ſcripſerit.*

49.Et cum aperuiſſet]*Recte ſic Man.& Morel. pro eo quod erat*:apcruiſſem,*nam prius habet Apocal.*

50.Bonum agonem certaui]*Lego hoc cum Morelio, Grauio ad marginem* Ms.*& vet.exc.pro eo quod erat* : bonum certamen,*ita enim legitur ſupra epiſtola nona. Sic etiam* : dilexerint , *pro* : dilexerunt.

cap.17. 51. Minora eſſe,&c.]*Locus pro præmiis meritorum.*

52.à charitate Chriſti]*Ms.& vet.exc.*Dei,*ſed prius legitur alibi. Itidem placet*:pro eo qui dilexit nos , *magis quam* : pro eo quod,*ſicut habent Ms.vel* propter quod,*vti legunt excuſi vulg.* cap.18.

53.ſicut in cœlo & in terra]*Confirmatur hinc noſtra lectio ſupra libro de Oratione dominica.* cap.19.

54.& exultate ei in tremore]*Hoc recens ex Ms.nam græce eſt*: ἐν *pro eo quod erat*:cum. cap.20.

55. Quare ſine excuſatione es] *Veram hanc eſſe lectionem patet ex vet.exc.deſiderata in cæteris ante* Manutium *vox*:ſine,*fecit, vt conijceret Eraſmus legendum*:Quare inexcuſabilis es. cap.21.

56.remittat peccata veſtra vobis]R*urſum ex Ms.adijcimus*:veſtra, *& paulopoſt legimus*:menſi fueritis, *pro eo quod alij*:metieritis. *Atqui ex hoc capite confirmatur quod dixi lib.de Oratione dominica , modo remittere, modo dimittere, vſitatum eſſe Cypriano.* cap.22.

57.iuſtus autem adhuc iuſtiora faciat]*Confirmatur hinc lectio noſtra ſupra libro de Patientia.* cap.23.

58. Ego ſum oſtium)*Rurſum Ms & vet .ex.* ianua, cap.24.

59. Ad regnum Dei niſi baptizatus , &c.) *Inſignis locus contra Anabaptiſtas atque adeo & Caluinum ipſum , qui contendunt in vteris matrum proles ſanctificari.* cap.25.

60. niſi quis factis & opere perficiat) *Locus alter inſignis de meritis operum.* cap.26.

61. Nunquam vos noui)M*s.cum excuſis vulgatis* Nequaquam vos vidi,*ſed priorum alicubi comprobaui.*

62. Baptizatum quoque gratiam perdere &c.]*Locus contra Iouinianiſtas.* cap.27.

63. Diſperdet illum Deus) *Cambronen. & hic alibi*:violabit.

64 Si delinquendo peccet vir)*Sic recte Manutius, pro eo quod erat: Peccetur quia 70.illud legunt.* cap.28.

65. Mementote ſermonis]*Ms.cum vulg. exc.* ſermonem, *ſed prius legitur ſupra epiſtola 59. & ad Fortun. c.* 11. cap.29.

66. Quod quis Deo vouerit cito reddendum] *Inſignis locus aduerſus votorum violatores in quocunque genere. De voto virginitatis tractauimus late Epiſtola 62. & libro de Diſciplin. & habitu Virginum , & infra Cypr c. 32. De votis monaſticis aliquid etiam ibi attigimus.Peculiaris vero hic erat locus tractandi de voto paupertatis,ob exemplum Ananiæ, quod hic adfert,verum tam late ab alijs id factum eſt, vt ſuperuacaneum videatur. Quare ad Dn. Claudium Eſpenceum, & Card.Hoſium lectorem remittimus.* cap.30.

67. quod locutus es ore tuo]*Ms.cum exc.vulg. interſerunt*.ex,*ſed non habent 70.*

68 Propterea non reſurgent impij] M*anutius* : non reſurgunt, *verum prius cum Ms. & vulgat.excuſ. habent 70. nec diſſentit* Morelius *legens* : exurgent. cap.31.

69.non nubunt neque nubuntur] *Et excu. & Ms. omnes hoc pacto legunt , vt non mirum eſſe debeat, ſi & nos hodie vulgatum interpretem cum ſua barbarie retineamus. Imitatur autem in hoc* T*ertull. lib. 4.aduerſus Marcionem , qui etiam legit , quod tum hic , tum ſupra de diſciplina & habitu virginum,habet* Cypr. *contra græca & latina exemplaria* : filij huius ſæculi generant & generantur. *Neque vero hic barbariſmus ſolum eſt apud Bedam , Hrabanum , & alios recentiores, ſed & apud Hilarium & ipſum D. Hieron. comment. in Matth. vbi diſertis verbis ipſum interpretatur præterquam quod Latini omnes apud tum Lucam tum Matth.21.& Marc.12. in futuro legunt,quod Cyp. cum Græcis in præſenti effert.* cap.32.

70.&ad tempus]*Neque* M*s. neque excuſi ante Manutium & Morelium,neque Apoſt.habet particulam*:&.*Quod ſequitur apud*Manutium: ad ipſum , *conſonat quidem voci græcæ* ἐπὶ. *at habent Ms. cum cæteris excuſi*:in idipſum.

71. quæ autem nupſit]*Recte hoc vterque cum* Ms.*pro eo quod erat*: nubit.

72. ſi obſeruati ſint pueri à muliere]*Ex Ms.hoc denuo reſtitui,pro eo quod legit* Manutius : à mulieribus.*quia illud legunt 70.*

73. Et pluit Dominus &c.Domino]*Ita Man. iuxta græcos hodiernos &* Chryſoſt. *codic. quomodo & Tertullianus libro aduerſus Praxeam. Comprobant autem hinc Tertullianus & Hieron. in comment. in c.45. Eſaiæ. & Hilarius lib. de Synodis ſecundam in Trinitate perſonam.* cap.33.

74. Secundum viam gentilium] *Man.*gentium,*at prius* Cypr.*eſt.* cap.34.

75. in tantum datur ei]*Solus Manutius.* datus eſt ei, *Diſſentit autem hic Cyprianus, & à græco & à Latino textu Apocalypſis.*

76. cor impœnitens] *Ms. cum excuſis ante Manut & Morel.* impatiens, *verum obſtat vox græca*: ἀμετανόητον, *& ſupra libro de Bono patientiæ prius legitur.* cap.35.

77. meretricis magnæ] *Solus Manutius præmitit* : mulieris,*quod tamen neque græce neque latini reperitur , neque ſupra legitur libro de Diſciplina & habitu Virg. vbi latius hoc argumentum Auctor proſequitur.* cap.36.

78. in epiſtola Petri ad Ponticos] *Rurſum ex* M*s. adieci*:ad Ponticos, *tum hic tum ſequ. & 39. capitulis, nam & ſic illam nuncupat Caſſiodorus diui. inſtitut. li. 1.c. 8. & Tertull. in Scorpiaco ; hinc opinor, quod ſcripta ſit ad fideles diſperſionis Ponti,&c.*

79. aut curas alienas agens] *Compoſitam vocem græcum* ἀλλοτριοεπίσκοπος *ſic expreſſit Cyprianus,melius vero Tertull.* alieni ſpeculator. cap.37.

80. non remaledixit] *Recte ſic Manut. & Morel.nam & libro de Bono Patien. ac de zelo & Liuore legitur* : remaledicebat. *Antea erat*: maledixit, *dumtaxat.* cap.39.

81. Neſciat ſiniſtra tua] *Vocem* : tua, *omiſſam à Manutio denuo adiecimus , quia eſt apud Matth.* cap.40.

82.reddet tibi palam] Adiecerunt Manutius & Morelius:palã, verũ neque noſtri Ms.neque cæteri excuſi illud legunt, neque Hieron. Habent quidem hodie exemplaria græca;ſed olim non habuiſſe,patet ex verbis D. Auguſtini de ſerm. Domini in monte lib. 2. c.5. Multa (inquit) Latina exemplaria ſic habent:Et pater tuus qui videt in abſcondito,reddet tibi palam. Sed quia in græcis quæ priora ſunt inuenimus,non putauimus hinc aliquid differendum eſſe.

83.noli buccinare ante] Vulgati exc:noli tumultuari,quantum ſuſpicor quod titulus capitis ſit:nec tumultuoſe operandum,verum illud ſignificat vox græca σαλπίσῃς.

84.compleuerunt mercedem ſuam] Manut.& Mor.compenſauerunt,verum prius habent Ms.noſtri nec aliena eſt vox græca, ἀπέχουσι. Explicatius tranſtulit vulgatus interpres:receperunt, & D.Aug. perceperunt.

cap.41 85. nec nominetur quidem in vobis) Hoc ex Ms.pro eo quod erat: nominentur,quia illud habet Apoſtolus.

cap.42 86. Fidem in totum prodeſſe) Sic Manutius hoc loco, & ipſe cum Morelio in titulis capitum;pro eo quod corruptiſſime & ſuſpectiſſime Eraſmici omnes:Fidem tantum prodeſſe. Nam accedunt quam proxime Ms.& vet.excuſ.legentes:Fidem totum prodeſſe. Accipit autem vbique:totum,pro:omnino. Nihil igitur facit hic locus contra operum merita,quippe quæ toties inculcet,vt loca citare ſuperfluum ſit, ſufficiant nũc c infra 56.& 96.& ſupra 1.2.3.

87.Item illic] Ms.quidem cum excu.vulg.Et iterum,ſed frequentius eſt illud Cypriano.

cap.43 88. Poſſe eum ſtatim conſequi] Conſequi abſolute,pro baptiſmo conſequi,poſuit;quomodo & infra c.97.Conſecutionem pro baptiſmo.

cap.44 89. An neſcitis quoniam ſancti hunc mundum iudicabunt] Ex Ms.& vet.exc.denuo adijcimus:hunc & paulo poſt:iudicia habetis cum inuicem.ſimiliter & illud:fraudamini,pro eo quod Manutius : fraudem patimini, Morelius:iniuriam accipitis.

cap.45 90. per ſpectationem ſperamus] Probatur mihi quidem magis lectio Morelij:per patientiam exſpectamus, vtpote quæ græce & Latine ſit apud Apoſtolum & ſupra libro de bono patientiæ, verum quod & Ms.cum vet.excuſ.illam habeant, & retinuerit Manut. nolui immutare.

cap.46 91.docere autem mulierem non permitto] Solus Morelius : mulieri.

cap.47 92.iudicium eſt Domino] Lego : Domino,pro eo quod Manutius & Morelius:Domini,quia græce & Latine illud legitur. Contra recte legit Manutius:Sed execratio,& vterque:pariunt.

cap.48 93. Non fenerabis) Morelius : feneraberis; at illud Cyprianicum eſt.

cap.49 94. & peccatores enim] Caſu omiſſa erat particula: enim, apud Manut.

cap.50 95. ne forte conculcent ea] Morelius:inculcent; de quo vide ſupra initium libri ad Demetr.

cap.51 96. quod habuimus facere] Lectionem hanc vulg. confirmant Ms. & ſtylus Tertulliani & Cypriani,quare non placet quod habent illi : debuimus.

cap.52 97. Credendi vel non credendi libertatem &c.] Locus de libero arbitrio.

cap.53 98. Item in epiſtola Pauli] Quum totis his libris hactenus hac phraſi ſit vſus Cypr. & conſentiant Ms.cum excuſis, non placet quod hic & aliquoties in ſeq.repoſuit Manutius: Paulus, dumtaxat; neque etiam quod omittit particulam Item, ipſi vſitatiſſimam.

99. Apud Salomonem in Sapientia] Similiter titulo Sapientiæ Salomonis citat hos eoſdem locos D. Hier. 1. Dialogo aduerſus Pelag. præterquam quod pro: Noli eſſe multum iuſtus,legat : Noli eſſe multum ſapiens.

100. Item apud Eſaiam] Hic quidem Manut. & Mor. adnotant ad marg. Eſa. 3. verum ibi non reperitur ; Ms. cum alijs excuſis legunt: apud eundem , neque tamen etiam in Salomonis libris reperire potui.

cap.54 101.Neminem ſine ſorde & ſine peccato eſſe] Citant hunc locũ D. Auguſt. lib. 4. contra duas epiſtolas Pelag. c.10. & D. Hieron.dialog. 1. aduerſus Pelagianos in hæc verba : Cumque ſe imitatorem, immo expletorem operis beati martyris Cypriani ſcribentis ad Quirinum eſſe fateatur,non intelligit ſe in eodem opere dixiſſe contraria. Ille in 54. titulo tertij libri ponit : Neminem ſine ſorde & ſine peccato poſſe eſſe. Statimque iungit teſtimonia,&c.

102. Quis enim mundus à ſordibus] Ita cum Manutio & Morelio D. Hieron. & Ms. pro eo quod antea excuſi : ſine corde,ad quod tamen alludit D. Auguſt. & græcum exemplar. Atqui illud : nec vnus, neuter illorum legit;ſed ille : ne ſi vnus etiam diei ſit vita eius in terra, quomodo etiam citat eandem ſcripturam in Iſa. cap. 58. hic vero : nec cuius ſit vita diei vnius ſuper terram , & in Pſal. 50. nec infans cuius eſt vnius, &c. Et ſimiliter D. Proſper epiſtola ad Demetriadem,vbi veluti digito indicat hæc legi cap. 14. Iob, apud 70. vbi vertit D.Hieronym.ex Hebræo : Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine,nonne tu qui ſolus es? Græce enim ibi ſic legitur: τίς γὰρ καθαρὸς ἔσαι ἀπὸ ῥύπου ἀλλ᾽ οὐδεὶς ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Cum quo conſentit magis Cypriani lectio, quam illorum. Atqui ex omnium iſtorum lectione, cenſeo caſtigandum textum græcum,& legendum: μίας ἡμέρας.

103. Ecce in iniquitatibus, &c.] Idipſum legit D.Hiero. præterquam quod legat : & in peccatis, Verum D. Auguſtin. longe aliter In facinore conceptus ſum & in peccatis me mater mea in vtero aluit; nec diſſentit multum comment.in eum locum. vox græca ἐκίσσησε, improbum quid ſignificat.

cap. 55 104. Si hominibus placere vellem) Confirmatur hinc hæc noſtra lectio,quam ſupra probauimus.

cap.56 105. vt reportet vnuſquiſque] Manut.ſolus:recipiat.

cap.57 106. Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis] Vox quidem græca διασκεδάσω ſignificat diſpergam, quod legunt Manut. & Morel. & ſupra Cyprianus epiſtola 52.ſed Ms. cum antea excuſis legunt:auſeram. Poſſunt autem hæc referri etiam ad emendationem poſt hanc vitam,de qua late ſupra epiſtola ad Anton.

cap.58 107. Quia exaudiſti vocem vxoris tuæ] Ms. mulieris.

108. Et placuit Enoch Deo) Manut. quidem ſolus hoc ſic legit,pro eo quod alij:complacuit;at prius legunt ſupra omnes, libro de Mortal.

109.Sermo autem Domini) Repoſuit quidem Manutius tum hic,tũ ſupra libro de diſciplina & habitu virgin. vocem; verbum.ſed prius Cyprianicum eſt. Malim autem cum vulg.exc.& Ms.hic legi : Dei, quam: Domini:quod Græce ſit τοῦ θεοῦ,niſi ibi conſentirent omnes cod. Recte vero legit Manutius:manet,pro eo quod alii:manebit,quia græce eſt μένει & ibi id legitur.

110.exſpirauimus) Sic Manut.& Morel.alij:interiuimus.

111. Quam dilectiſſimæ) Recte hoc ijdem cum Ms.pro eo quod alij: Quam amabiles,quia Cyprianicum eſt.

112.Stella á ſtella claritate differt) Ms.Stella ſtellę,vt ſit græciſmus, ſed prius legit Tertull.de reſurrectione,vbi totum cap.15. Apoſtoli ad Corinthios pulcherrime explicat.

113 Abſorpta eſt mors in contentionem) Eodem modo legit Tertull.& græce eſt: εἰς νῖκος.

cap.59 114.De hoc ipſo) Manutius ſolus:Et iterum.

115. & non loquuntur) Manut.hanc lectionem, & eorum quæ ſequuntur:& non vident,& non audiunt,confirmat Tertull.lib.de corona milit. & ſupra c.1.li ad Fortun. Alioqui certe magis placeret vulgata & Ms. lectio in futuro, præſertim quum græce ſic legatur Pſalm. 113. & 134.

116. Non facies tibi] Manutius : Non facietis, verum prius habent & ipſo loco iam citato,& vtrobique Ms. & excuſi cæteri omnes. Græce quoque legitur tam Exod.20.quam Deute.50. οὐ ποιήσεις σεαυτῷ. id eſt,tibi ipſi.Confirmat & illud Damaſcenus li.4. de ortho.fide c.17. Nõ enim (inquit) dicitur: Non facies idolum vel ſculptile aut ſimilitudinem, in quo imbiberet artem pingendi,dolandi,ſculpendi, & fundendi imagines:ſed dicitur. Non facies tibi,id eſt,vt tuum Deum, vt tuum idolum.

cap.60 117.& ſurrexerunt ludere) Recte ſic Manutius & Morelius cum 70. pro eo quod erat.& ſurrexit,ita & paulo poſt:cum conueniris,pro: conueneritis Eſt enim præſentis temporis participium apud Apoſtolum.

cap.61 118.& villam ad villam) Adijcit quidem hoc Manut.ſed neque 70. neque D.Hiero.hoc habent,quare prætermiſimus.

119. vt auferant proximo ſuo aliquid) Manut.ſolus : proximi ſui, Cambro vero cod.proximis ei,verum ſingulare eſt apud 70.

120. Nunc vero hic rogatur) Morel.. conſolatur, prius vero cæteri omnes;vtrunque ſignificat vox græca. παρακαλεῖται.

121.naufragauerunt à fide) Solus Manut.errauerunt, vide ſupra librum de Lapſis.

cap.62 122. Matrimonium cum gentilibus non iungendum] Latius de hac re ſupra ibidem.

123.filio eius Iſaac) Manut.ſuo,at prius Cypriano frequentius eſt.

124. faciam membra fornicariæ) Recte ſic Morel. cum Ms.nam græce eſt, ποιήσω. E contrario magis placet vulgata lectio: fornicariæ, & : Conglutinatur fornicariæ, quam quod habet ipſe:meretricis,&: adhæret meretrici.

125.Aut quę communicatio) Hoc iuxta ſtylum Cypria. Manutius; pro eo quod alij:communio.

cap.63 126.Graue delictum eſſe fornicationem) Hoc quoque Manut.peculiare eſt alij:Grauius.

cap.64 127. Quæ prædico] Recte hoc idem adiecit ; deſideratur præterea, quod legitur & ſupra libro de Orat.dominica:ſicut prædixi vobis.

cap.65. 128.Omnia delicta in baptiſmo deponi] Elegans locus contra Lutheranos,de quo latius epiſt.2.

cap.66 129. Diſciplinam qui abiicit] Manut. cum More.abiecit,ſed prius legitur epiſt.62.& lib.de diſcip & habi.virg.

cap. 67 130. prurientes in audiendo ſcalpentes aures) Videtur plus aliquid pro more ſuo legiſſe hic Cypria. quam hodie habent exemplaria græca & latina;nam græce tantum eſt, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, & Latine: prurientes auribus:

cap.68 131. ſimul currebas cum eo] De varia huius loci lectione vide ſupra epiſtolam 63.

cap.69 132. in ſapientia Dei non cognouit mundus per ſapientiam Deum) Manutius ſolus : per ſapientiam mundi non cognouit mundus Deum, verum prior lectio eſt Apoſtoli genuina, & eandem habet Tertull lib.5.aduer.Marcion.Quare recte adiecit primus Morelius ex Ms. Dei.

133. Reprehendes ſapientes] Morelius: Reprehendam. Similis eſt varietas codicum ſupra lib. de Bono patientiæ Græce eſt participium,& apud Iob,& apud Apoſtolum.

cap.70 134. Filij obſequentes eſtote parentibus veſtris] Rurſum variat à græcis & latinis exemplaribus, qui adijciunt: in Domino.

cap. 71 135. in iracundiam mittere] Ita circumloquuntur vocem græcam παροργίσεσθαι.

cap. 72 136. Serui obedite Dominis carnalibus] Ms. cum excuſ. præter Manutium addunt:veſtris:ſed quod non habet Apoſtolus.

cap.73 137. Et vos Domini eadem facite) Neſcio quo caſu vox eadem, deſideretur apud Manut.

cap.74 138. Quæ autem delicata eſt,viuens mortua eſt] Manutius:viua; qui adijcit etiam vocem:vidua,verum non eſt ea apud Apoſtolum hoc loco.

139.Cum

139.Cum nim indelicatæ fuerint] Solus Morelius: in iis delicatæ.Proquo Ambroſius,in deliciis egerint.

140.& domeſticos ſeminis tui non deſpicies] Recte ſic Manutius,
cap.75. pro eo quod alij:deſpicias.quia ſupra ſic legitur libro de Oratione dominica,& de Opere & Eleemo.

cap.76 141.Aduerſus maiorem natu)Sic vertit quod græce eſt : Πρεσβύτερον.

cap.78. 142. Hæreticum hominem poſt vnam correptionem deuita) Rurſum legunt tam Ms.quam excuſi:poſt vnam, duntaxat.De quo vide latius epiſt.55.Certe etiam D.Auguſt ſic legit epiſtola 162.

cap.79 143. Beati mundo corde]Confirmatur hinc quoque noſtra hæc lectio

cap.80 144.Nihil licere diabolo)De hoc latius ſupra epiſtola 75.

cap.81 145. Mercedem mercenario reddendam)Ms cum vet.exc.legunt: mercennario,& rurſus:mercennarij.

cap.82 146.Non augurandum)Iidem rurſum legunt:auguriandum, Atqui illud:in Deuteronomio,ſuperfluum eſſe puto;quum ad verbum habeatur iuxta 70.prius citato c.19.Leuit.ſicut & ſequentium trium capitulorum teſtimonia.Vnde fit, vt ibi etiam locus non adijciatur,pro more ipſius Cypriani,hoc libro præſertim:ſaltem iuxta Ms.cod.

cap.83. 147 Non facietis cirrum ex coma capitis veſtri] Cirrum cincinnũ vocat,hoc eſt,contortos crines, quomodo & quidam ex Hebræo vertunt. Græce eſt apud 70. σισόην, quam vocem alibi apud Græcos non reperi. Vertit pro eo interpres vulgatus ex Hebræo:Neque in rotundum attondebitis comam. Eodem autem intellectu dixit D.Hierony. Apolog.ad Domnionem & Apolog.aduerſus Rufinum, Cirratos pueros ſeu iuuenes.

cap.84 148.barbam non vellendam)Recte ſic Manut & Morel. pro eo quod erat duntaxat: Item non vellendum.Nam ſimiliter ſupra Cyprian.lib. de Lapſis Non placet contra, quod adnotauit ad marginem Morel.Eſaiæ 55.& quod in textum inſeruit Manutius:apud Eſaiam,quum contrariũ prorſus habeat eo capite Eſaias,etiam iuxta 70. Reperitur vero his verbis apud 70. οὐδὲ φερεῖτε τὴν ὄψιν τοῦ πώγωνος ὑμῶν Leuit.19.capite.

cap.85 149. A facie ſenioris exurgens)Senioris vertit pro eo quod eſt græce, πολιῦ, quia qui canus eſt,ſenior eſt. Eſt autem inſignis locus de veteri Eccleſiæ conſuetudine etiamnum obſeruata.

cap.86 150.Schiſma non faciendum,&c.)Pulchra eſt definitio Schiſmatis, de quo pluta alicubi ſupra Tomo I.& libro de vnit.Eccle.Cathol.

151 In Eccleſiaſte]Miror mutaſſe hanc lectionem Manutium & Morel.quum prius legant Ms.& cæteri excuſi,& teſtimonium reperiatur Eccleſiaſtis 10.

152.habitare)Etiam in hoc placet vulgata lectio, alibi Cypriano frequens præ illa:vt habitent.

cap.87 153.Si autem ſal infatuatum fuerit)Hoc ſonat ad verbum vox græca:μωρανθῇ,& vertitur eadem ſignificatione,Rom.1.& 1.Cor.1.cap.

cap 88 154.Ad Theſſalonicenſes prima]Ex Morelio adieci:prima.

cap.89 155. Nemo poteſt cognoſcere tempus & tempora] Variat etiam hic Cypr.ab eo quod græce eſt : οὐχ ὑμῶν γνῶναι χρόνους ἢ καιρούς, nec male vertit vulgatus interpres : Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta.

cap.90 156. Vxorem à viro non recedere)Locus de indiſſolubilitate matrimonij.

cap.91 157.qui non patietur]Non recte quidam:patitur.

cap.92 158.Omnia licent]Vtrobique omittit & hic & li.de hab.virg.vocem: mihi,quæ tamen etiam græce eſt.

cap.93 159.vt probati manifeſti ſint)Ita ex Ms. nunc primum,pro eo quod erat : manifeſtati,non recte;nam & li.de Vnita.Eccle.prius legitur,& græce ac Latine.

cap.94. 160.aut biberit calicem domini] Rurſus legit:aut,de quo plura libro de Lapſis.

cap.95 161.Bonis conuiuendum)Morelius & Man.conueniendum,& hic & in titulis capitum,ſed non placet.

cap. 96 162. Qui fecerit & ſic docuerit)Manu.præmittit:omnis, at neque Apoſtolus id habet,neque Cypr.ſupra epiſt.77.

163 ſuper arenam)Ms.& hic & vbique harenam.

cap.97 164.Subito enim venit ira illius]Hic quoque diſcrepat à textu græco, qui legit: ἐξελεύσεται.

cap..98 165.dum veniunt bona)Etiam hic à Græcis differt, qui legunt cum Latinis aliis:vt veniant.

cap.99 166.per legem & iudicabuntur)Rurſum legit particulam:&,quam non habent illi.

cap.100 167. domum feciſtis negociationis)Sic Manu alij.facitis, Neque vero conſentit cum illis.

168. poſſidebit hæreditatem eorum) Præter Manut. interponunt cæteri. ea & ſupra alicubi etiam legitur.

cap.101 169.quaſi ferretur flatus vehemens) Hoc quoque nõ prorſus concordat

170. Item in ſacrificijs) Exempla in ſcripturis reperire eſt Geneſ. 4.de ſacrificio Abel iuxta interpretationem veterum,& de ſacrificio Eliæ prophetæ 3.Reg.18.

cap.101 171. Qui arguit impium, odietur ab eo) Iterum hic non ſequitur 70. qui hodie exſtant.

cap.105 172. In Salomone]Præter Manu. alij : In prouerbijs Salomonis ſed non placet.

173. Item alibi]Recte ſic Manu.& Morel.neque enim apud Salomonem reperitur hoc teſtimonium.

cap.106 174.ad congregationes gentium) Ms.congregationem, vet. exc. congreſſionem at prius habes ſupra lib. de Bono patientiæ,& græce eſt: συναγωγάς.

cap.107 175. Item in epiſtola Pauli ad Coloſſenſes) Videtur accidiſſe Cypriano etiã hic μνημονικὸν ἁμάρτημα, aut certe pro:ad Coloſſẽſes, legendum : ad Titum, Reperitur enim hoc teſtimonium ad Titum 3. c. Quare miror in hactenus excuſ. adnotationem marginalem : Coloſſen. 4.

176. Qui fodit foueam proximo ſuo)Bib. non habent : proximo ſuo. cap.108

177. Infirmus fui)Confirmatur & hinc noſtra hæc lectio.

178. Suſurro & bilinguis maledictus, &c) Adnotatu dignum, cap.109 quod Latinos noſtros cod. hic ſequatur, non græcos præterquam quod legat: cap.110 turbabit, pro eo quod illi:turbauit.

179. Sacrificia malorum acceptabilia eſſe) Non male ſic Manutius,pro eo quod alij:accepta. cap.111

180. non probat)Manutius ſolus : reprobat,

181 emendamini qui iudicatis terram)Peculiaris eſt hæc lectio Cypriano,ſicut pleraque in Pſalmis. cap.112

182. In Eccleſiaſtico) Ex Ms. denuo hoc adijcimus, omiſſum à Manut. cap.113

183. Si autem vexaueritis eos) Placet & hoc, præ illo quod legit ipſe:vexabitis, Etſi etiam non legant Bibila.in vobis, quia tamen habent Ms. denuo adiecimus.

184. Patris orphanorum &iudicis viduarum)Rurſum Ms. & excuſ.vet.Patres&iudices.

185. Item alibi, exomologeſin faciendam : Malo pœnitentiam peccatoris) Manutius. Item alibi : Exomologeſin malo peccatoris & pœnitentiam. Verum prior Ms. noſtrorum eſt, & genuina. cap. 114

186. & ſemitam pedum veſtrorum)Manut.quidem & ſupra Cypr. lib.de Lapſis: ſermitas, at 70. illud legunt, cap.115

187.& cui minus dimittitur,&c.)Hoc quoque hodie non reperitur apud Lucam. cap.116

188.& galeam ſalutis aſſumere]Sic Manut.& exc.vulg. vetus vero exc.aſſumite,quomodo & hodie legitur;neutrum habet ſupra epiſtola ad Thybarit.neque Tertull lib.3 aduerſus Mar. cap.117

189.Item de Antichriſto quod in hominem veniat)Manu. in hac lectione conſentiunt & Ms.pro eo quod alij:in homine. cap.118

190.Ad quid tumultuatæ ſunt gentes]Confirmatur hinc noſtra lectio. cap.119

191.abſtinere vos]Vitio operarum erat:nos apud Manutium.

192. & ſanguinis effuſione)Manu.ac Tert.lib. de Pudicit.& ſanguine;At illud explicat lect.vulg. ſanguine & ſuffocato; vtpote quum id interpretentur Chryſo.& Beda in comment.vt ſit idem quod : à ſanguinis effuſioue.

193. In epiſtola Pauli)Rurſum hoc ſubſtituimus;pro eo quod habebat Manut.Pauli s. cap.120

CONCILIVM CARTHAGINIENſe,de Baptizandis hæreticis.

IN CONCILIVM CARTHAGINIENSE PRÆFATIO.

Argumentum Concilii huius non Oecumenici ſed Prouincialis titulus ſatis indicat. Qui vti alicubi ſupra Tomo primo adnotauimus,editus eſt iam olim : De Baptizandis hæreticis, non de rebaptizandis, vtpote quum ſcirent illi & ſentirent cum Cypriano, non iterandum baptiſma,ſed cenſerent nihil actum baptiſmo hæreticorum. Quæ tamẽ ſententia refutatur ſigillatim à D. Auguſt. partim libr. 3. & totis 6 & 7.lib.de baptiſmo contra Donat. vti ſuis quibuſque locis infra adnotabimus. Nec ſolum à Stephano Pontifice viuente adhuc Cypriano,ſed poſtea ab vniuerſali ſeu plenario Eccleſiæ Concilio (quod Nicenum fuiſſe ſupra alicubi comprobaui) condemnata eſt D. Auguſt teſte contra Donatiſtas;qui hoc Cypriani & coepiſcoporum errore ſe tuebantur,quum tamẽ (quod eis frequentiſſime exprobrat) vnitatem Eccleſiæ ſcinderent,quod illi minime fecerunt. Neque vero ab aliis dumtaxat Epiſcopis reprobata eſt, ſed & ab ipſis illis qui eam promulgarunt, non modo orientalibus illis (quorum memini Tomo primo in argumento epiſtolæ Firmiliani) Epiſcopis 50 quos vel ipſis Donatiſtis confitentibus reſcidiſſe ſeu potius correxiſſe iudicium ſuum ſcribit D. Auguſt. libro tertio contra Creſc. Gramm. capite 1.2.& 3.ſed & Africanis Epiſcopis, qui in hoc Concilio ſententias ſuas protulerunt. Cuius rei locuples teſtis eſt D.Hieron.Dialogo contra Luciferia. in hæc verba : Conatus eſt(inquit) Beatus Cyprianus lacus contritos fugere,nec bibere de aqua aliena, & iccirco hæreticorum baptiſma reprobans, ad Stephanum tunc Romanæ vrbis Epiſcopum, qui à B.Petro vigeſimus ſextus fuit, ſuper hac re Africanam Synodum direxit,ſed conatus eius fruſtra fuit. Denique illi ipſi Epiſcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo ſtatuerant, ad antiquam conſuetudinem reuoluti, nouum emiſere decretum. Quid facimus?ita & maiores noſtri, & illis ſui tradidere maiores. Conſentiunt etiam Dion. Alexand. epiſtol. ad Stephanum ſupra citata, & Vincentius Lirinen. lib. aduer. hære. capite decimo, Quod an etiam de Cypriano verum ſit, latius in vita ipſius.